

Κατὰ Μᾶρκον

Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ τοῦ θεοῦ. **1**

Ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις, Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν **2**
 ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει¹ τὴν ὁδόν σου
 ἔμπροσθέν σου. Φωνὴ βοῶντος² ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἐτοιμάσατε τὴν **3**
 ὁδὸν κυρίου: εὐθείας³ ποιεῖτε τὰς τρίβους⁴ αὐτοῦ. Ἐγένετο **4**
 Ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα⁵
 μετανοίας⁶ εἰς ἄφεσιν⁷ ἁμαρτιῶν. Καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν **5**
 πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα,⁸ καὶ οἱ Ἱεροσολυμίται,⁹ καὶ ἐβαπτίζοντο
 πάντες ἐν τῷ Ἰορδάνῃ¹⁰ ποταμῷ¹¹ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι¹²
 τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἦν δὲ ὁ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος¹³ τρίχας¹⁴ **6**
 καμήλου,¹⁵ καὶ ζώνην¹⁶ δερματίνην¹⁷ περὶ τὴν ὀσφύν¹⁸ αὐτοῦ, καὶ
 ἐσθίων ἀκρίδας¹⁹ καὶ μέλι²⁰ ἄγριον.²¹ Καὶ ἐκήρυσεν, λέγων, **7**
 Ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός²² μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς
 κύψας²³ λῦσαι τὸν ἱμάντα²⁴ τῶν ὑποδημάτων²⁵ αὐτοῦ. Ἐγὼ μὲν **8**
 ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι: αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι

¹ κατασκευάζω, prepare, build. ² βοάω, cry aloud, shout. ³ εὐθύς, immediately, at once. ⁴ τρίβος, ου, ή, beaten track, path. ⁵ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁶ μετάνοια, ας, ή, repentance, change of mind. ⁷ ἄφεσις, εως, ή, release, forgiveness. ⁸ χώρα, ας, ή, land, region. ⁹ Ἱεροσολυμίτης, ου, ό, inhabitant of Jerusalem, Jerusalemite. ¹⁰ Ἰορδάνης, ου, ό, Jordan. ¹¹ ποταμός, οὔ, ό, river, stream. ¹² ἐξομολογέω, confess, profess. ¹³ ἐνδύω, put on, clothe. ¹⁴ θρίξ, τριχός, ή, hair. ¹⁵ κάμηλος, ου, ό, camel. ¹⁶ ζώνη, ης, ή, belt, girdle. ¹⁷ δερμάτινος, leather, made of skin. ¹⁸ ὀσφύς, ὅος, ή, waist, hip. ¹⁹ ἀκρίς, ίδος, ή, locust. ²⁰ μέλι, ιτος, τό, honey. ²¹ ἄγριος, wild, savage. ²² ἰσχυρός, strong, mighty. ²³ κύπτω, bow down, stoop. ²⁴ ἱμάς, άντος, ό, thong, strap. ²⁵ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe.

ἀγίῳ.

Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρέτ¹ 9

τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην.² 10

Καὶ εὐθέως ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδεν σχιζομένους³ τοὺς

οὐρανοὺς, καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ⁴ περιστερὰν⁵ καταβαῖνον ἐπ’

αὐτόν: καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν, Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ 11

ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.⁶

Καὶ εὐθὺς τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. Καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν 12

τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα⁷ πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ,

καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων, καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ.

Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν 14

Γαλιλαίαν, κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ 15

λέγων ὅτι Πεπλήρωται ὁ καιρός, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ

θεοῦ: μετανοεῖτε, καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν Σίμωνα 16

καὶ Ἀνδρέαν⁸ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τοῦ Σίμωνος βάλλοντας

ἀμφίβληστρον⁹ ἐν τῇ θαλάσῃ: ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς.¹⁰ Καὶ εἶπεν 17

¹ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ² Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ³ σχίζω, split, separate. ⁴ ὡσεὶ, like, about. ⁵ περιστερὰ, ἄς, ἡ, dove. ⁶ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ⁷ τεσσαράκοντα, forty, 40. ⁸ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁹ ἀμφίβληστρον, ου, τό, fishing net, net used for capturing. ¹⁰ ἀλιεὺς, ὁ, fisherman.

αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Δεῦτε¹ ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι
 ἁλιεῖς² ἀνθρώπων. Καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα³ αὐτῶν, 18
 ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβὰς⁴ ἐκεῖθεν⁵ ὀλίγον, εἶδεν Ἰάκωβον 19
 τὸν τοῦ Ζεβεδαίου,⁶ καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς
 ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας⁷ τὰ δίκτυα.³ Καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν 20
 αὐτούς: καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον⁶ ἐν τῷ πλοίῳ
 μετὰ τῶν μισθωτῶν⁸ ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.

Καὶ εἰσπορεύονται⁹ εἰς Καπερναοῦμ:¹⁰ καὶ εὐθέως τοῖς σάββασιν 21
 εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐδίδασκεν. Καὶ ἐξεπλήσσοντο¹¹ ἐπὶ 22
 τῇ διδαχῇ αὐτοῦ: ἣν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ
 οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς. Καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος 23
 ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀνέκραξεν,¹² λέγων, Ἦα,¹³ τί ἡμῖν καὶ 24
 σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ;¹⁴ Ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ
 ἅγιος τοῦ θεοῦ. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, 25
 Φιμώθητι,¹⁵ καὶ ἐξελθε ἐξ αὐτοῦ. Καὶ σπαράξαν¹⁶ αὐτὸν τὸ 26
 πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον καὶ κράξαν φωνῇ μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ
 αὐτοῦ. Καὶ ἐθαμβήθησαν¹⁷ πάντες, ὥστε συζητεῖν¹⁸ πρὸς ἑαυτούς, 27
 λέγοντας, Τί ἐστὶν τοῦτο; Τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη, ὅτι κατ’

¹ δεῦτε, come!. ² ἁλιεύς, ὁ, fisherman. ³ δίκτυον, οὐ, τό, net, fishing net. ⁴ προβαίνω, go forward, advance. ⁵ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁶ Ζεβεδαῖος, οὐ, ὁ, Zebedee. ⁷ καταρτίζω, mend, fit. ⁸ μισθωτός, οὐ, ὁ, hired servant. ⁹ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁰ Καπερναοῦμ, ἢ, Capernaum. ¹¹ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹² ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ¹³ ἔα, ah! ha! ¹⁴ Ναζαρηνός, οὐ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ¹⁵ φιμώω, muzzle, silence. ¹⁶ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹⁷ θαμβέω, amaze. ¹⁸ συζητέω, discuss, dispute.

ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασιν τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει,¹ καὶ
 ὑπακούουσιν² αὐτῷ; Ἐξῆλθεν δὲ ἡ ἀκοή³ αὐτοῦ εὐθύς εἰς ὅλην 28
 τὴν περίχωρον⁴ τῆς Γαλιλαίας.

Καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόντες, ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν 29
 Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου,⁵ μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. Ἡ δὲ 30
 πενθερά⁶ Σίμωνος κατέκειτο⁷ πυρέσσουσα,⁸ καὶ εὐθέως λέγουσιν
 αὐτῷ περὶ αὐτῆς: καὶ προσελθὼν ἡγειρεν αὐτήν, κρατήσας τῆς 31
 χειρὸς αὐτῆς: καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς⁹ εὐθέως, καὶ διηκόνει
 αὐτοῖς.

Ὁψίας¹⁰ δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυ¹¹ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας 32
 τοὺς κακῶς¹² ἔχοντας καὶ τοὺς δαιμονιζομένους:¹³ καὶ ἡ πόλις 33
 ὅλη ἐπισυνηγμένη¹⁴ ἦν πρὸς τὴν θύραν. Καὶ ἐθεράπευσεν 34
 πολλοὺς κακῶς¹² ἔχοντας ποικίλαις¹⁵ νόσοις,¹⁶ καὶ δαιμόνια
 πολλὰ ἐξέβαλεν, καὶ οὐκ ἤφιεν λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ᾗδισαν
 αὐτόν.

¹ ἐπιτάσσω, command, give order. ² ὑπακούω, obey, listen. ³ ἀκοή, ἤς, ἡ, hearing, report. ⁴ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁵ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁶ πενθερά, ᾱς, ἡ, mother-in-law. ⁷ κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ⁸ πυρέσσω, suffer with a fever. ⁹ πυρετός, οὔ, ὁ, fever. ¹⁰ ὄψιος, late. ¹¹ δύω, enter, set. ¹² κακῶς, badly, evilly. ¹³ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁴ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁵ ποικίλος, varied, manifold. ¹⁶ νόσος, ου, ἡ, disease, malady.

Καὶ πρωτὶ¹ ἔννυχον² λίαν³ ἀναστὰς ἐξῆλθεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον 35
 τόπον, κακεῖ⁴ προσηύχετο. Καὶ κατεδίωξαν⁵ αὐτὸν ὁ Σίμων καὶ 36
 οἱ μετ' αὐτοῦ· καὶ εὐρόντες αὐτὸν λέγουσιν αὐτῷ ὅτι Πάντες σε 37
 ζητοῦσιν. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας 38
 κωμοπόλεις,⁶ ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξελήλυθα. Καὶ 39
 ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν,
 καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων.

Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρός,⁷ παρακαλῶν αὐτὸν καὶ γονυπετῶν⁸ 40
 αὐτόν, καὶ λέγων αὐτῷ ὅτι Ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι. Ὁ 41
 δὲ Ἰησοῦς σπλαγχνισθεὶς,⁹ ἐκτείνας¹⁰ τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ,
 καὶ λέγει αὐτῷ, Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εἰπόντος αὐτοῦ εὐθέως 42
 ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα,¹¹ καὶ ἐκαθαρίσθη. Καὶ 43
 ἐμβριμησάμενος¹² αὐτῷ, εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ, 44
 Ὅρα μηδενὶ μηδὲν εἶπης· ἀλλ' ὕπαγε, σεαυτὸν δείξον τῷ ἱερεῖ,
 καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ¹³ σου ἃ προσέταξεν¹⁴
 Μωσῆς, εἰς μαρτύριον¹⁵ αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν 45
 πολλὰ καὶ διαφημίζειν¹⁶ τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι¹⁷ αὐτὸν
 δύνασθαι φανερῶς¹⁸ εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἔξω ἐν ἐρήμοις

¹ πρωτῆ, early in the morning, at dawn. ² ἔννυχος, by night, at night. ³ λίαν, greatly, very. ⁴ κακεῖ, and there. ⁵ καταδιώκω, pursue closely, hunt. ⁶ κωμόπολις, εως, ἡ, market town, country town. ⁷ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprosy. ⁸ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ⁹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁰ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹¹ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ¹² ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ¹³ καθαρισμός, οὐ, ὁ, cleansing, purification. ¹⁴ προστάσσω, command, order. ¹⁵ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁶ διαφημίζω, spread abroad, report. ¹⁷ μηκέτι, no longer. ¹⁸ φανερώς, openly, publicly.

τόποις ἦν· καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν.¹

Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς Καπερναοὺμ² δι' ἡμερῶν· καὶ ἠκούσθη ὅτι **2**

εἰς οἶκόν ἐστιν. Καὶ εὐθέως συνήχθησαν πολλοί, ὥστε μηκέτι³ **2**

χωρεῖν⁴ μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν· καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. **3**

Καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτόν, παραλυτικὸν⁵ φέροντες, αἰρόμενον

ὑπὸ τεσσάρων. Καὶ μὴ δυνάμενοι προσεγγίσει⁶ αὐτῷ διὰ τὸν **4**

ὄχλον, ἀπεστέγασαν⁷ τὴν στέγην⁸ ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες⁹

χαλῶσιν¹⁰ τὸν κράββατον¹¹ ἐφ' ᾧ ὁ παραλυτικὸς⁵ κατέκειτο.¹² **5**

Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν λέγει τῷ παραλυτικῷ,⁵

Τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Ἦσαν δέ τινες τῶν **6**

γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι¹³ ἐν ταῖς

καρδίαις αὐτῶν, Τί οὗτος οὕτως λαλεῖ βλασφημίας;¹⁴ Τίς **7**

δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός; Καὶ εὐθέως ἐπιγινούς **8**

ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ ὅτι οὕτως αὐτοὶ διαλογίζονται¹³ ἐν

ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς, Τί ταῦτα διαλογίζεσθε¹³ ἐν ταῖς καρδίαις

ὑμῶν; Τί ἐστιν εὐκοπώτερον,¹⁵ εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ,⁵ **9**

Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, Ἔγειραι, καὶ ἄρὸν σου τὸν

κράββατον,¹¹ καὶ περιπάτει; Ἵνα δὲ εἰδῇτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ **10**

¹ πανταχόθεν, from all sides. ² Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ³ μηκέτι, no longer. ⁴ χωρέω, make room for, hold. ⁵ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ⁶ προσεγγίζω, approach. ⁷ ἀποστεγάζω, unroof, take the roof off. ⁸ στέγη, ἡς, ἡ, roof, flat roof of a house. ⁹ ἐξορύσσω, dig out, dig through. ¹⁰ χαλᾶω, slacken, let down. ¹¹ κράββατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ¹² κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ¹³ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹⁴ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹⁵ εὐκοπώτερον, easier.

υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας – λέγει τῷ
 παραλυτικῷ¹ – Σοὶ λέγω, ἔγειραι καὶ ἄρον τὸν κράββατόν² σου, 11
 καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ ἠγέρθη εὐθέως, καὶ ἄρας τὸν 12
 κράββατον,² ἐξῆλθεν ἐναντίον³ πάντων· ὥστε ἐξίστασθαι⁴
 πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν θεόν, λέγοντας ὅτι Οὐδέποτε⁵ οὕτως
 εἶδομεν.

Καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο 13
 πρὸς αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ παράγων⁶ εἶδεν Λευὶ⁷ τὸν 14
 τοῦ Ἀλφαίου⁸ καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,⁹ καὶ λέγει αὐτῷ,
 Ἀκολούθει μοι. Καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο ἐν 15
 τῷ κατακεῖσθαι¹⁰ αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι¹¹
 καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο¹² τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ·
 ἦσαν γὰρ πολλοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ οἱ γραμματεῖς 16
 καὶ οἱ Φαρισαῖοι, ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τελωνῶν¹¹
 καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Τί ὅτι μετὰ τῶν
 τελωνῶν¹¹ καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει; Καὶ ἀκούσας ὁ 17
 Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες¹³ ἱατροῦ,¹⁴
 ἀλλ’ οἱ κακῶς¹⁵ ἔχοντες. Οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ

¹ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ² κράβαττος, οὐ, ὁ, mattress, pallet. ³ ἐναντίον, in the sight of, before. ⁴ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁵ οὐδέποτε, never. ⁶ παράγω, pass by, depart. ⁷ Λευῖς, ὁ, Levi. ⁸ Ἀλφαῖος, οὐ, ὁ, Alphaeus. ⁹ τελώνιον, οὐ, τό, tax office, tax collector's office. ¹⁰ κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ¹¹ τελώνης, οὐ, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹² συνανάκειμαι, recline at table with. ¹³ ἰσχύω, be strong, able. ¹⁴ ἱατρός, οὐ, ὁ, physician. ¹⁵ κακῶς, badly, evilly.

ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.¹

Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύοντες·² 18

καὶ ἔρχονται καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ

οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύουσιν,² οἱ δὲ σοὶ³ μαθηταὶ οὐ

νηστεύουσιν;² Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ 19

τοῦ νυμφῶνος,⁴ ἐν ᾧ ὁ νυμφίος⁵ μετ' αὐτῶν ἐστιν, νηστεύειν;²

Ὅσον χρόνον μεθ' ἐαυτῶν ἔχουσιν τὸν νυμφίον,⁵ οὐ δύνανται

νηστεύειν·² ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ⁶ ἀπ' αὐτῶν ὁ 20

νυμφίος,⁵ καὶ τότε νηστεύσουσιν² ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Καὶ 21

οὐδεὶς ἐπίβλημα⁷ ῥάκους⁸ ἀγνάφου⁹ ἐπιρράπτει¹⁰ ἐπὶ ἱματίῳ

παλαιῷ·¹¹ εἰ δὲ μή, αἶρει τὸ πλήρωμα¹² αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ

παλαιοῦ,¹¹ καὶ χεῖρον¹³ σχίσμα¹⁴ γίνεται. Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον 22

νέον¹⁵ εἰς ἀσκοῦς¹⁶ παλαιούς·¹¹ εἰ δὲ μή, ῥήσσει¹⁷ ὁ οἶνος ὁ νέος¹⁵

τοὺς ἀσκοὺς,¹⁶ καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται¹⁸ καὶ οἱ ἀσκοὶ¹⁶ ἀπολοῦνται·

ἀλλὰ οἶνον νέον¹⁵ εἰς ἀσκοὺς¹⁶ καινοὺς βλητέον.¹⁹

¹ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ² νηστεύω, fast. ³ σός, your, yours. ⁴ νυμφῶν, ὦνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ⁵ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁶ ἀπαίρω, take away, depart. ⁷ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ⁸ ῥάκος, ους, τό, rag, piece of cloth. ⁹ ἀγνάφος, new, unshrunk. ¹⁰ ἐπιρράπτω, sew on. ¹¹ παλαιός, old, ancient. ¹² πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹³ χεῖρων, worse. ¹⁴ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ¹⁵ νέος, new, young. ¹⁶ ἀσκός, οὔ, ὁ, leather bottle, wineskin. ¹⁷ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ¹⁸ ἐκχέω, pour out, shed. ¹⁹ βλητέος, must be put, that ought to be put.

Καὶ ἐγένετο παραπορεύεσθαι¹ αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασιν διὰ τῶν 23
 σπορίμων,² καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν ποιεῖν τίλλοντες³
 τοὺς στάχυν.⁴ Καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ, ὼδε, τί ποιοῦσιν 24
 ἐν τοῖς σάββασιν ὃ οὐκ ἔξεστιν; Καὶ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς, 25
 Οὐδέποτε⁵ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ, ὅτε χρεῖαν ἔσχεν καὶ
 ἐπείνασεν⁶ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; Πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον 26
 τοῦ θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως
 ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν, καὶ ἔδωκεν
 καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσιν; Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Τὸ σάββατον διὰ 27
 τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον· ὥστε 28
 κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.

Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος 3
 ἐξηραμμένην⁸ ἔχων τὴν χεῖρα. Καὶ παρετήρουν⁹ αὐτὸν εἰ τοῖς 2
 σάββασιν θεραπεύσει αὐτόν, ἵνα κατηγορήσωσιν¹⁰ αὐτοῦ. Καὶ 3
 λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηραμμένην⁸ ἔχοντι τὴν χεῖρα, Ὑγεραι
 εἰς τὸ μέσον. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὑξεστιν τοῖς σάββασιν 4
 ἀγαθοποιῆσαι¹¹ ἢ κακοποιῆσαι;¹² Ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτεῖναι; Οἱ
 δὲ ἐσιώπων.¹³ Καὶ περιβλεψάμενος¹⁴ αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, 5

¹ παραπορεύομαι, go beside, go past. ² σπόριμος, grain field, sown. ³ τίλλω, pluck, pick. ⁴ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ⁵ οὐδέποτε, never. ⁶ πεινάω, hunger, am hungry. ⁷ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose. ⁸ ξηραίνω, dry up, parch. ⁹ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ¹⁰ κατηγορέω, accuse, charge. ¹¹ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ¹² κακοποιέω, do evil, harm. ¹³ σιωπάω, be silent, keep silence. ¹⁴ περιβλέπομαι, look around, look around on.

συλλυπούμενος¹ ἐπὶ τῇ πωρώσει² τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ
 ἀνθρώπῳ, Ἔκτεινον³ τὴν χεῖρά σου. Καὶ ἐξέτεινεν,³ καὶ
 ἀποκατεστάθη⁴ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιῆς⁵ ὡς ἡ ἄλλη. Καὶ ἐξελθόντες οἱ 6
 Φαρισαῖοι εὐθέως μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν⁶ συμβούλιον⁷ ἐποίουν
 κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν⁸ 7
 μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν· καὶ πολὺ πλῆθος
 ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησαν αὐτῷ, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, 8
 καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας,⁹ καὶ πέραν¹⁰ τοῦ
 Ἰορδάνου,¹¹ καὶ οἱ περὶ Τύρον¹² καὶ Σιδῶνα,¹³ πλῆθος πολὺ,
 ἀκούσαντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ εἶπεν τοῖς 9
 μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα πλοιάριον¹⁴ προσκαρτερῇ¹⁵ αὐτῷ διὰ τὸν
 ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν¹⁶ αὐτόν. Πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, 10
 ὥστε ἐπιπίπτειν¹⁷ αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ ἄψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας.
 Καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρει, 11
 προσέπιπτεν¹⁹ αὐτῷ, καὶ ἔκραζεν, λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ
 θεοῦ. Καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς ἵνα μὴ φανερόν²⁰ αὐτόν 12
 ποιήσωσιν.

¹ συλλυπέομαι, be deeply grieved, feel sorry for. ² πωρώσις, εὐς, ἡ, hardness, obstinancy. ³ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁴ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁵ ὑγιῆς, whole, healthy. ⁶ Ἡρωδιανοί, ὦν, ὁ, Herodian, Herodians. ⁷ συμβούλιον, οὐ, τό, counsel, council. ⁸ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁹ Ἰδουμαία, ας, ἡ, Idumea, Edom. ¹⁰ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹¹ Ἰορδάνης, οὐ, ὁ, Jordan. ¹² Τύρος, οὐ, ἡ, Tyre. ¹³ Σιδῶν, ὦνος, ἡ, Sidon. ¹⁴ πλοιάριον, οὐ, τό, small boat, little boat. ¹⁵ προσκαρτερέω, continue in or with, persist. ¹⁶ θλίβω, press, oppress. ¹⁷ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ¹⁸ μάστιξ, ἰγος, ἡ, whip, scourge. ¹⁹ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ²⁰ φανερός, manifest, apparent.

Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται¹ οὓς ἠθελεν αὐτός· καὶ 13
 ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐποίησεν δώδεκα, ἵνα ὥσιν μετ' αὐτοῦ, 14
 καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν, καὶ ἔχειν ἐξουσίαν 15
 θεραπεύειν τὰς νόσους,² καὶ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια· καὶ 16
 ἐπέθηκεν τῷ Σίμωνι ὄνομα Πέτρον· καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ 17
 Ζεβεδαίου,³ καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου· καὶ
 ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα Βοανεργές,⁴ ὃ ἐστίν, Υἱοὶ Βροντῆς·⁵ 18
 καὶ Ἀνδρέαν,⁶ καὶ Φίλιππον, καὶ Βαρθολομαῖον,⁷ καὶ Ματθαῖον,⁸
 καὶ Θωμᾶν,⁹ καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου,¹⁰ καὶ Θαδδαῖον,¹¹
 καὶ Σίμωνα τὸν Κανανίτην,¹² καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην,¹³ ὃς καὶ 19
 παρέδωκεν αὐτόν.

Καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον· καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος, ὥστε μὴ 20
 δύνασθαι αὐτοὺς μήτε ἄρτον φαγεῖν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' 21
 αὐτοῦ ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν· ἔλεγον γὰρ ὅτι Ἐξέστη.¹⁴ Καὶ οἱ 22
 γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβάντες ἔλεγον ὅτι
 Βεελζεβοῦλ¹⁵ ἔχει, καὶ ὅτι Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων
 ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Καὶ προσκαλεσάμενος¹ αὐτούς, ἐν 23
 παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς, Πῶς δύναται Σατανᾶς Σατανᾶν

¹ προσκαλέω, summon. ² νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ³ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁴ Βοανεργές, Boanerges. ⁵ βροντή, ους, ἡ, thunder. ⁶ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁷ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ⁸ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁹ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ¹⁰ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ¹¹ Θαδδαῖος, ου, ὁ, Thaddaeus. ¹² Κανανίτης, ου, ὁ, Canaanite. ¹³ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹⁴ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹⁵ Βεελζεβοῦλ, ὁ, Beelzebul.

ἐκβάλλειν; Καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ,¹ οὐ δύναται 24
σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη. Καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ,¹ 25
οὐ δύναται σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη. Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' 26
ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται,¹ οὐ δύναται σταθῆναι, ἀλλὰ τέλος ἔχει. 27
Οὐδεὶς δύναται τὰ σκεύη² τοῦ ἰσχυροῦ,³ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν
αὐτοῦ, διαρπάσαι,⁴ ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν³ δῇσῃ, καὶ τότε
τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσῃ.⁴ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πάντα 28
ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα⁵ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ
βλασφημίαι⁶ ὅσας ἂν βλασφημήσωσιν· ὅς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς 29
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν⁷ εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἔνοχός⁸
ἐστὶν αἰωνίου κρίσεως. Ὅτι ἔλεγον, Πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει. 30

Ἔρχονται οὖν οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἔξω ἐστῶτες 31
ἀπέστειλαν πρὸς αὐτόν, φωνοῦντες αὐτόν. Καὶ ἐκάθητο ὄχλος 32
περὶ αὐτόν· εἶπον δὲ αὐτῷ, Ἰδοῦ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου
καὶ αἱ ἀδελφαί⁹ σου ἔξω ζητοῦσίν σε. Καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς 33
λέγων, Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου ἢ οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ 34
περιβλεψάμενος¹⁰ κύκλῳ¹¹ τοὺς περὶ αὐτόν καθημένους, λέγει,
Ἴδε, ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ὅς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ 35
θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου καὶ ἀδελφή⁹ μου καὶ μήτηρ

¹ μερίζω, divide. ² σκεῦος, οὗς, τό, vessel, goods (plural). ³ ἰσχυρός, strong, mighty. ⁴ διαρπάζω, plunder, rob thoroughly. ⁵ ἁμαρτήματα, τὸς, τό, sin, fault. ⁶ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁷ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁸ ἔνοχος, involved in, liable. ⁹ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister. ¹⁰ περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹¹ κύκλος, ου, ὁ, circle.

ἐστίν.

Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθη 4

πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολὺς, ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα¹ εἰς τὸ πλοῖον

καθησθαι ἐν τῇ θαλάσῃ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν

ἐπὶ τῆς γῆς ἦν. Καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλά, καὶ 2

ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, Ἀκούετε· ἰδοὺ, ἐξῆλθεν ὁ 3

σπείρων τοῦ σπεῖραι. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπεῖρειν, ὃ μὲν ἔπεσεν 4

παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθεν τὰ πετεινὰ² καὶ κατέφαγεν³ αὐτό. 5

Ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρώδες,⁴ ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν·

καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν,⁵ διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος⁶ γῆς· ἡλίου δὲ 6

ἀνατείλαντος⁷ ἐκαυματίσθη,⁸ καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν⁹ ἐξηράνθη.

Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας,¹¹ καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι,¹¹ 7

καὶ συνέπνιξαν¹² αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκεν. Καὶ ἄλλο ἔπεσεν 8

εἰς τὴν γῆν τὴν καλήν· καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ

αὐξάνοντα,¹³ καὶ ἔφερεν ἐν τριάκοντα,¹⁴ καὶ ἐν ἐξήκοντα,¹⁵ καὶ ἐν

ἐκατόν.¹⁶ Καὶ ἔλεγεν, Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. 9

¹ ἐμβαίνω, embark. ² πετεινόν, ου, τό, bird. ³ κατεσθίω, eat up, devour. ⁴ πετρώδης, rocky, stony. ⁵ ἐξανατέλλω, spring up, spring up out. ⁶ βάθος, ους, τό, depth, deep. ⁷ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁸ καυματίζω, burn up, scorch. ⁹ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁰ ξηραίνω, dry up, parch. ¹¹ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹² συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹³ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹⁴ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁵ ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹⁶ ἐκατόν, hundred, 100.

Ὅτε δὲ ἐγένετο καταμόνας,¹ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν 10
 τοῖς δώδεκα τὴν παραβολήν. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὑμῖν δέδοται 11
 γνῶναι τὸ μυστήριον² τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ· ἐκείνοις δὲ τοῖς
 ἔξω, ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται· ἵνα βλέποντες βλέπωσιν, 12
 καὶ μὴ ἴδωσιν· καὶ ἀκούοντες ἀκούωσιν, καὶ μὴ συνιῶσιν·³
 μήποτε⁴ ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα.⁵ Καὶ 13
 λέγει αὐτοῖς, Οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην; Καὶ πῶς
 πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε; Ὁ σπείρων τὸν λόγον σπείρει. 14
 Οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδόν, ὅπου σπείρεται ὁ λόγος, καὶ
 ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ Σατανᾶς καὶ αἶρει τὸν λόγον
 τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως 16
 οἱ ἐπὶ τὰ πετρῶδη⁶ σπειρόμενοι, οἳ, ὅταν ἀκούσωσιν τὸν λόγον,
 εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν, καὶ οὐκ ἔχουσιν ῥίζαν⁷ 17
 ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροί⁸ εἰσιν· εἴτα⁹ γενομένης θλίψεως ἢ
 διωγμοῦ¹⁰ διὰ τὸν λόγον, εὐθέως σκανδαλίζονται.¹¹ Καὶ οὗτοί 18
 εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας¹² σπειρόμενοι, οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες, 19
 καὶ αἱ μέριμναι¹³ τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη¹⁴ τοῦ πλούτου,¹⁵
 καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι¹⁶ συμπνίγουσιν¹⁷
 τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος¹⁸ γίνεται. Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν 20

¹ καταμόνας, alone, apart. ² μυστήριον, ου, τό, secret, mystery. ³ συνίημι, understand, consider. ⁴ μήποτε, never, lest perchance. ⁵ ἁμαρτήματα, τος, τό, sin, fault. ⁶ πετρῶδες, rocky, stony. ⁷ ῥίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ⁸ πρόσκαιρος, temporary, passing. ⁹ εἴτα, then, thereafter. ¹⁰ διωγμός, οὔ, ὁ, persecution. ¹¹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹² ἄκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹³ μέριμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ¹⁴ ἀπάτη, ης, ἡ, deceit, deceitfulness. ¹⁵ πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ¹⁶ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁷ συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹⁸ ἄκαρπος, unfruitful, barren.

τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούουσιν τὸν λόγον, καὶ
 παραδέχονται,¹ καὶ καρποφοροῦσιν,² ἐν τριάκοντα,³ καὶ ἐν
 ἑξήκοντα,⁴ καὶ ἐν ἑκατόν.⁵

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Μήτι⁶ ὁ λύχνος⁷ ἔρχεται ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον⁸ 21
 τεθῇ ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην;⁹ Οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν¹⁰ ἐπιτεθῇ; Οὐ 22
 γὰρ ἐστὶν τι κρυπτόν,¹¹ ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῇ: οὐδὲ ἐγένετο
 ἀπόκρυφον,¹² ἀλλ' ἵνα εἰς φανερόν¹³ ἔλθῃ. Εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν 23
 ἀκουέτω. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Βλέπετε τί ἀκούετε. Ἐν ᾧ μέτρῳ¹⁴ 24
 μετρεῖτε¹⁵ μετρηθήσεται¹⁵ ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται¹⁶ ὑμῖν τοῖς
 ἀκούουσιν. Ὅς γὰρ ἂν ἔχη, δοθήσεται αὐτῷ: καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ 25
 ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

Καὶ ἔλεγεν, Οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος 26
 βάλλῃ τὸν σπόρον¹⁷ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ¹⁸ καὶ ἐγείρηται 27
 νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος¹⁷ βλαστάνῃ¹⁹ καὶ μηκύνηται²⁰ ὡς
 οὐκ οἶδεν αὐτός. Αὐτομάτῃ²¹ γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ,² πρῶτον 28
 χόρτον,²² εἶτα²³ στάχυν,²⁴ εἶτα²³ πλήρη²⁵ σίτον²⁶ ἐν τῷ στάχυϊ.²⁴ 29
 Ὅταν δὲ παραδῶ ὁ καρπός, εὐθέως ἀποστέλλει τὸ δρέπανον,²⁷

¹ παραδέχομαι, receive, accept. ² καρποφορέω, bear fruit. ³ τριάκοντα, thirty, 30. ⁴ ἑξήκοντα, sixty, 60. ⁵ ἑκατόν, hundred, 100. ⁶ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁷ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ⁸ μόδιος, ου, ὁ, dry measure. ⁹ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ¹⁰ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ¹¹ κρυπτός, hidden, secret. ¹² ἀπόκρυφος, hidden, secret. ¹³ φανερός, manifest, apparent. ¹⁴ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ¹⁵ μετρέω, measure, estimate. ¹⁶ προστίθηναι, add, add to. ¹⁷ σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ¹⁸ καθεύδω, sleep. ¹⁹ βλαστάνω, sprout, produce. ²⁰ μηκύνω, lengthen, grow. ²¹ αὐτόματος, by itself, of its own accord. ²² χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ²³ εἶτα, then, thereafter. ²⁴ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ²⁵ πλήρης, full. ²⁶ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ²⁷ δρέπανον, ου, τό, sickle, pruning hook.

ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός.¹

Καὶ ἔλεγεν, Τίνι ὁμοιώσωμεν² τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; Ἡ ἐν ποίᾳ 30

παραβολῇ παραβάλωμεν³ αὐτήν; Ὡς κόκκον⁴ σινάπεως,⁵ ὅς, 31

ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων

ἐστὶν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται 32

πάντων τῶν λαχάνων⁶ μείζων, καὶ ποιεῖ κλάδους⁷ μεγάλους,

ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν⁸ αὐτοῦ τὰ πετεινὰ⁹ τοῦ οὐρανοῦ

κατασκηνοῦν.¹⁰ Καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει 33

αὐτοῖς τὸν λόγον, καθὼς ἐδύναντο ἀκούειν· χωρὶς δὲ παραβολῆς 34

οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυεν¹¹

πάντα.

Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁψίας¹² γενομένης, Διέλθωμεν 35

εἰς τὸ πέραν.¹³ Καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον, παραλαμβάνουσιν αὐτὸν 36

ὥς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ. Καὶ ἄλλα δὲ πλοιάρια¹⁴ ἦν μετ' αὐτοῦ. Καὶ 37

γίνεται λαῖλαψ¹⁵ ἀνέμου μεγάλῃ· τὰ δὲ κύματα¹⁶ ἐπέβαλλεν¹⁷ εἰς

τὸ πλοῖον, ὥστε αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι.¹⁸ Καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ 38

πρύμνῃ¹⁹ ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον²⁰ καθεύδων·²¹ καὶ διεγείρουσιν²²

¹ θερισμός, οὐ, ὁ, harvest, reaping. ² ὁμοιώω, make like, liken. ³ παραβάλλω, arrive, cross over. ⁴ κόκκος, οὐ, ὁ, grain, seed. ⁵ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ⁶ λαχάνον, οὐ, τό, garden herb, vegetable. ⁷ κλάδος, οὐ, ὁ, branch (of a tree), branch. ⁸ σκιά, ἄς, ἡ, shadow, thick darkness. ⁹ πετεινόν, οὐ, τό, bird. ¹⁰ κατασκηνώω, cause to dwell, settle. ¹¹ ἐπιλύω, explain, settle. ¹² ὥψιος, late. ¹³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁴ πλοιάριον, οὐ, τό, small boat, little boat. ¹⁵ λαῖλαψ, ἀπος, ἡ, hurricane, storm. ¹⁶ κύμα, τος, τό, wave. ¹⁷ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁸ γεμίζω, fill, load. ¹⁹ πρύμνα, ης, ἡ, stern (of a ship). ²⁰ προσκεφάλαιον, οὐ, τό, pillow, cushion. ²¹ καθεύδω, sleep. ²² διεγείρω, arouse completely, stir up.

αὐτόν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Διδάσκαλε, οὐ μέλει¹ σοι ὅτι
 ἀπολλύμεθα; Καὶ διεγερθεὶς² ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπεν τῇ 39
 θαλάσῃ, Σιώπα,³ πεφίμωσο.⁴ Καὶ ἐκόπασεν⁵ ὁ ἄνεμος, καὶ
 ἐγένετο γαλήνῃ⁶ μεγάλη. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί δειλοί⁷ ἐστε οὕτως 40
 ; Πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; Καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ 41
 ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, Τίς ἄρα⁹ οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος
 καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν¹⁰ αὐτῷ;

Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν¹¹ τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν χώραν¹² τῶν 5
 Γαδαρηνῶν.¹³ Καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως 2
 ἀπήντησεν¹⁴ αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι
 ἀκαθάρτῳ, ὃς τὴν κατοίκησιν¹⁵ εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασιν:¹⁶ καὶ οὕτε 3
 ἀλύσεσιν¹⁷ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτὸν δῆσαι, διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις¹⁸ 4
 πέδαις¹⁹ καὶ ἀλύσεσιν¹⁷ δεδέσθαι, καὶ διεσπᾶσθαι²⁰ ὑπ' αὐτοῦ τὰς
 ἀλύσεις,¹⁷ καὶ τὰς πέδας¹⁹ συντετριφθαι:²¹ καὶ οὐδεὶς αὐτὸν
 ἴσχυεν²² δαμάσαι:²³ καὶ διὰ παντός, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐν τοῖς 5
 ὅρεσιν καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν¹⁶ ἦν κράζων καὶ κατακόπτων²⁴
 ἑαυτὸν λίθοις. Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν,²⁵ ἔδραμεν²⁶ καὶ 6
 προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ κράζας φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν, Τί ἐμοὶ 7

¹ μέλει, it is a care, it concerns. ² διεγείρω, arouse completely, stir up. ³ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁴ φιμώω, muzzle, silence. ⁵ κοπάζω, stop, abate. ⁶ γαλήνῃ, ης, ἡ, calm. ⁷ δειλός, cowardly, timid. ⁸ οὕτως, thus, so. ⁹ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁰ ὑπακούω, obey, listen. ¹¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹² χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹³ Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ¹⁴ ἀπαντάω, meet, encounter. ¹⁵ κατοίκησις, εως, ἡ, dwelling, abode. ¹⁶ μνήμα, τος, τό, grave, tomb. ¹⁷ ἄλυσις, εως, ἡ, chain. ¹⁸ πολλάκις, often, many times. ¹⁹ πέδῃ, ης, ἡ, fetter, shackle. ²⁰ διασπάω, tear apart, burst. ²¹ συντρίβω, break in pieces, crush. ²² ἰσχύω, be strong, able. ²³ δαμάζω, tame, subdue. ²⁴ κατακόπτω, lacereate, cut. ²⁵ μακρόθεν, from afar, afar. ²⁶ τρέχω, run, exercise myself.

καὶ σοί, Ἰησοῦ, υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου;¹ Ὅρκιζω² σε τὸν θεόν,
 μὴ με βασανίσῃς.³ Ἔλεγεν γὰρ αὐτῷ, Ἐξέλθε, τὸ πνεῦμα τὸ 8
 ἀκάθαρτον, ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἐπηρώτα αὐτόν, Τί σοι ὄνομα 9
 ; Καὶ ἀπεκρίθη, λέγων, Λεγεὼν⁴ ὄνομά μοι, ὅτι πολλοὶ ἐσμεν. 10
 Καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς
 χώρας.⁵ Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλῃ⁶ χοίρων⁷ μεγάλη 11
 βοσκομένη:⁸ καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν πάντες οἱ δαίμονες,⁹ 12
 λέγοντες, Πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους,⁷ ἵνα εἰς αὐτοὺς
 εἰσέλθωμεν. Καὶ ἐπέτρεψεν¹⁰ αὐτοῖς εὐθέως ὁ Ἰησοῦς. Καὶ 13
 ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους:⁷
 καὶ ὥρμησεν¹¹ ἡ ἀγέλῃ⁶ κατὰ τοῦ κρημνοῦ¹² εἰς τὴν θάλασσαν:
 ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι:¹³ καὶ ἐπνίγοντο¹⁴ ἐν τῇ θαλάσῃ. Οἱ δὲ 14
 βόσκοντες⁸ τοὺς χοίρους⁷ ἔφυγον,¹⁵ καὶ ἀνήγγειλαν¹⁶ εἰς τὴν
 πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστὶν τὸ γεγονός: 15
 καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ θεωροῦσιν τὸν
 δαιμονιζόμενον¹⁷ καθήμενον καὶ ἱματισμένον¹⁸ καὶ σωφρονούμενον,
 τὸν ἐσχηκότα τὸν Λεγεῶνα:⁴ καὶ ἐφοβήθησαν. Διηγήσαντο²⁰ δὲ 16
 αὐτοῖς οἱ ἰδόντες πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ,¹⁷ καὶ περὶ τῶν
 χοίρων.⁷ Καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν 17

¹ ὑψιστος, highest, most high. ² ὀρκίζω, adjure, implore. ³ βασανίζω, torment, torture. ⁴ λεγεῶν, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ⁵ χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁶ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ⁷ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ⁸ βόσκω, feed. ⁹ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ¹⁰ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹¹ ὀρμάω, hasten on, rush. ¹² κρημνός, οὔ, ὁ, steep bank, cliff. ¹³ δισχίλιοι, two thousand, 2000. ¹⁴ πνίγω, choke, strangle. ¹⁵ φεύγω, flee, escape. ¹⁶ ἀναγγέλλω, announce, report. ¹⁷ δαιμονιζομαι, am demon possessed. ¹⁸ ἱματίζω, dress, clothe. ¹⁹ σωφρονέω, be of sound mind, judgment. ²⁰ διηγέομαι, relate fully, relate in full.

ὁρίων¹ αὐτῶν. Καὶ ἐμβάντος² αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει 18
 αὐτὸν ὁ δαιμονισθείς,³ ἵνα ᾗ μετ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ 19
 ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ, Ὑπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς
 τοὺς σοὺς,⁴ καὶ ἀναγγείλον⁵ αὐτοῖς ὅσα σοι ὁ κύριος πεποίηκεν,
 καὶ ἡλέησέν⁶ σε. Καὶ ἀπῆλθεν καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ 20
 Δεκαπόλει⁷ ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· καὶ πάντες ἐθαύμαζον.

Καὶ διαπεράσαντος⁸ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν,⁹ 21
 συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν, καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ 22
 ἰδοῦ, ἔρχεται εἰς τῶν ἀρχισυναγῶγων,¹⁰ ὀνόματι Ἰάειρος,¹¹ καὶ
 ἰδὼν αὐτόν, πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ παρεκάλει αὐτόν 23
 πολλὰ, λέγων ὅτι Τὸ θυγάτριόν¹² μου ἐσχάτως¹³ ἔχει· ἵνα ἐλθὼν
 ἐπιθῇς αὐτῇ τὰς χεῖρας, ὅπως σωθῇ καὶ ζήσεται. Καὶ ἀπῆλθεν 24
 μετ' αὐτοῦ· καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, καὶ συνέθλιβον¹⁴
 αὐτόν.

Καὶ γυνή τις οὔσα ἐν ῥύσει¹⁵ αἵματος ἔτη δώδεκα, καὶ πολλὰ 25
 παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν,¹⁶ καὶ δαπανήσασα¹⁷ τὰ παρ' αὐτῆς

¹ ὅριον, ου, τό, boundary, region. ² ἐμβαινῶ, embark. ³ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁴ σός, your, yours. ⁵ ἀναγγέλλω, announce, report. ⁶ ἐλέεω, have mercy, pity. ⁷ Δεκάπολις, εως, ή, Decapolis. ⁸ διαπεράω, cross over, pass through. ⁹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁰ ἀρχισυναγωγος, ου, ό, ruler of a synagogue. ¹¹ Ἰάειρος, ου, ό, Jairus. ¹² θυγάτριον, ου, τό, little daughter. ¹³ ἐσχάτως, finally, at the extremity. ¹⁴ συνθλίβω, press together, crowd upon. ¹⁵ ῥύσις, εως, ή, flowing, hemorrhage. ¹⁶ ἰατρός, ου, ό, physician. ¹⁷ δαπανάω, spend, spend freely.

πάντα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα,¹ ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον²
 ἐλθοῦσα, ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ 27
 ὀπισθεν,³ ἤψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ: ἔλεγεν γὰρ ὅτι Καὶ⁴ τῶν 28
 ἱματίων αὐτοῦ ἄψωμαι, σωθήσομαι. Καὶ εὐθέως ἐξηράνθη⁵ ἡ 29
 πηγὴ⁶ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι ὅτι ἵαται⁷ ἀπὸ τῆς
 μάστιγος.⁸ Καὶ εὐθέως ὁ Ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ 30
 δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ, ἔλεγεν, Τίς μου
 ἤψατο τῶν ἱματίων; Καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Βλέπεις 31
 τὸν ὄχλον συνθλίβοντά⁹ σε, καὶ λέγεις, Τίς μου ἤψατο; Καὶ 32
 περιεβλέπετο¹⁰ ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. Ἡ δὲ γυνὴ 33
 φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα,¹¹ εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ' αὐτῇ, ἦλθεν καὶ
 προσέπεσεν¹² αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ὁ δὲ 34
 εἶπεν αὐτῇ, Θυγάτερ,¹³ ἡ πίστις σου σέσωκέν σε: ὕπαγε εἰς
 εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιῆς¹⁴ ἀπὸ τῆς μάστιγός⁸ σου.

Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου,¹⁵ 35
 λέγοντες ὅτι Ἡ θυγάτηρ¹³ σου ἀπέθανεν: τί ἔτι σκύλλεις¹⁶ τὸν
 διδάσκαλον; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον 36
 λαλούμενον λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ,¹⁵ Μὴ φοβοῦ: μόνον

¹ ὠφελέω, profit, help. ² χεῖρων, worse. ³ ὀπισθεν, behind, after. ⁴ καὶ, and if, even if. ⁵ ξηραίνω, dry up, parch. ⁶ πηγὴ, ἡς, ἡ, spring, fountain. ⁷ ἰάομαι, heal. ⁸ μάστιξ, ἰγος, ἡ, whip, scourge. ⁹ συνθλίβω, press together, crowd upon. ¹⁰ περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹¹ τρέμω, tremble, am afraid. ¹² προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹³ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹⁴ ὑγιῆς, whole, healthy. ¹⁵ ἀρχισυνάγωγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ¹⁶ σκύλλω, trouble, bother.

πίστευε. Καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι,¹ εἰ μὴ 37

Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου. Καὶ 38

ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου,² καὶ θεωρεῖ θόρυβον,³

κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας⁴ πολλά. Καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς, 39

Τί θορυβεῖσθε⁵ καὶ κλαίετε; Τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ

καθεύδει.⁶ Καὶ κατεγέλων⁷ αὐτοῦ. Ὁ δέ, ἐκβαλὼν πάντας, 40

παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα καὶ τοὺς

μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται⁸ ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον.⁹ 41

Καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ, Ταλιθά,¹⁰

κοῦμι!¹¹ ὃ ἐστὶν μεθερμηνευσόμενον,¹² Τὸ κοράσιον,¹³ σοὶ λέγω,

ἔγειραι. Καὶ εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον¹³ καὶ περιεπάτει, ἦν γὰρ 42

ἐτῶν δώδεκα· καὶ ἐξέστησαν¹⁴ ἐκστάσει¹⁵ μεγάλῃ. Καὶ 43

διεστειλάτο¹⁶ αὐτοῖς πολλὰ ἵνα μηδεὶς γινῶ τοῦτο· καὶ εἶπεν

δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν,¹⁷ καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα¹⁸ αὐτοῦ· καὶ 6

ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ γενομένου σαββάτου, 2

ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν· καὶ πολλοὶ ἀκούοντες

ἐξεπλήσσοντο,¹⁹ λέγοντες, Πόθεν²⁰ τούτῳ ταῦτα; Καὶ τίς ἡ σοφία

¹ συνακολουθέω, follow along with, accompany. ² ἀρχισυναγωγός, ου, ό, ruler of a synagogue. ³ θόρυβος, ου, ό, uproar, riot. ⁴ ἀλαλάζω, cry aloud, wail loudly. ⁵ θορυβέω, make a commotion, agitate. ⁶ καθεύδω, sleep. ⁷ καταγέλλω, deride, ridicule. ⁸ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁹ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁰ ταλιθά, little girl. ¹¹ κοῦμι, arise. ¹² μεθερμηνέω, translate, interpret. ¹³ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ¹⁴ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹⁵ ἑκστασις, εως, ή, bewilderment, ecstasy. ¹⁶ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ¹⁷ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁸ πατρίς, ίδος, ή, of one's fathers, fatherland. ¹⁹ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²⁰ πόθεν, from where? whence.

ἡ δοθεῖσα αὐτῷ, καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ
 γίνονται; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων,¹ ὁ υἱὸς Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ 3
 Ἰακώβου καὶ Ἰωσὴ² καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος; Καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ
 ἀδελφαὶ³ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; Καὶ ἐσκανδαλίζοντο⁴ ἐν αὐτῷ. 4
 Ἐλεγεν δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος,⁵ εἰ
 μὴ ἐν τῇ πατρίδι⁶ αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς συγγενέσιν⁷ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ
 αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ οὐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ 5
 ὀλίγοις ἀρρώστοις⁸ ἐπιθεῖς τὰς χεῖρας, ἐθεράπευσεν. Καὶ 6
 ἐθαύμαζεν διὰ τὴν ἀπιστίαν⁹ αὐτῶν.

Καὶ περιῆγεν¹⁰ τὰς κώμας¹¹ κύκλῳ¹² διδάσκων.

Καὶ προσκαλεῖται¹³ τοὺς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν 7
 δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν
 ἀκαθάρτων. Καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς ἵνα μὴδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδόν, 8
 εἰ μὴ ῥάβδον¹⁴ μόνον: μὴ πήραν,¹⁵ μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην¹⁶
 χαλκόν:¹⁷ ἀλλ' ὑποδεδεμένους¹⁸ σανδάλια:¹⁹ καὶ μὴ ἐνδύσῃθε²⁰ 9
 δύο χιτῶνας.²¹ Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃτε εἰς οἰκίαν, 10
 ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν ἐξέλθῃτε ἐκεῖθεν.²² Καὶ ὅσοι ἂν μὴ δέξωνται 11

¹ τέκτων, ονος, ὁ, builder, carpenter. ² Ἰωσῆς, ἡτος, ὁ, Josès. ³ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ⁴ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁵ ἄτιμος, without honor, dishonored. ⁶ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ⁷ συγγενής, kindred, relative. ⁸ ἀρρωστος, sick, ill. ⁹ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹⁰ περιάγω, lead around, go about. ¹¹ κώμη, ἡς, ἡ, village. ¹² κύκλος, ου, ὁ, circle. ¹³ προσκαλέω, summon. ¹⁴ ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod. ¹⁵ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ¹⁶ ζώνη, ἡς, ἡ, belt, girdle. ¹⁷ χαλκός, οῦ, ὁ, money, copper or bronze. ¹⁸ ὑποδέω, put on my feet. ¹⁹ σανδάλιον, ου, τό, sandal. ²⁰ ἐνδύω, put on, clothe. ²¹ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ²² ἐκεῖθεν, from there, from that place.

ὕμᾱς, μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν,¹
 ἐκτινάξατε² τὸν χοῦν³ τὸν ὑποκάτω⁴ τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς
 μαρτύριον⁵ αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον⁶ ἔσται
 Σοδόμοις⁷ ἢ Γομόρροις⁸ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. Καὶ 12
 ἐξελθόντες ἐκήρυσσον ἵνα μετανοήσωσιν: καὶ δαιμόνια πολλὰ 13
 ἐξεβάλλον, καὶ ἡλείφον⁹ ἐλαίῳ¹⁰ πολλοὺς ἀρρώστους¹¹ καὶ
 ἐθεράπευον.

Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης, φανερόν¹² γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα 14
 αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη,
 καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν¹³ αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι 15
 Ἡλίας ἐστίν: ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι Προφῆτης ἐστίν, ὡς εἷς τῶν
 προφητῶν. Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης εἶπεν ὅτι Ὅν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα 16
 Ἰωάννην, οὗτός ἐστιν: αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν. Αὐτὸς γὰρ ὁ 17
 Ἡρώδης ἀποστείλας ἐκράτησεν τὸν Ἰωάννην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν
 ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρωδιάδα¹⁵ τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ
 αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν.¹⁶ Ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρώδῃ 18
 ὅτι Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου. Ἡ δὲ 19
 Ἡρωδιάς¹⁵ ἐνείχεν¹⁷ αὐτῷ, καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι: καὶ οὐκ

¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ² ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off. ³ χοῦς, ὁ, soil, dust. ⁴ ὑποκάτω, under, below. ⁵ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ⁶ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ⁷ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ⁸ Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah. ⁹ ἀλείφω, anoint. ¹⁰ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹¹ ἀρρώστος, sick, ill. ¹² φανερός, manifest, apparent. ¹³ ἐνεργέω, work, effect. ¹⁴ ἀποκεφαλίζω, behead. ¹⁵ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ¹⁶ γαμέω, marry. ¹⁷ ἐνέχω, have a grudge against, be subject to.

ἡδύνατο· ὁ γὰρ Ἡρώδης ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν 20

ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετῆρει¹ αὐτόν· καὶ ἀκούσας

αὐτοῦ, πολλὰ ἐποίει, καὶ ἡδέως² αὐτοῦ ἤκουεν. Καὶ γενομένης 21

ἡμέρας εὐκαιροῦ,³ ὅτε Ἡρώδης τοῖς γενεσίοις⁴ αὐτοῦ δεῖπνον⁵

ἐποίει τοῖς μεγιστᾶσιν⁶ αὐτοῦ καὶ τοῖς χιλιάρχοις⁷ καὶ τοῖς

πρώτοις τῆς Γαλιλαίας, καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς⁸ αὐτῆς 22

τῆς Ἡρωδιάδος⁹ καὶ ὀρχησαμένης,¹⁰ καὶ ἀρεσάσης¹¹ τῷ Ἡρώδῃ

καὶ τοῖς συνανακειμένοις,¹² εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ,¹³

Αἰτήσόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω σοί· καὶ ὤμοσεν¹⁴ αὐτῇ ὅτι Ὁ 23

ἐὰν με αἰτήσῃς, δώσω σοί, ἕως ἡμίους¹⁵ τῆς βασιλείας μου. Ἡ 24

δὲ ἐξελθούσα εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτῆς, Τί αἰτήσομαι; Ἡ δὲ εἶπεν,

Τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.¹⁶ Καὶ εἰσελθούσα εὐθέως 25

μετὰ σπουδῆς¹⁷ πρὸς τὸν βασιλέα, ᾗτήσατο, λέγουσα, Θέλω ἵνα

μοι δῶς ἐξαυτῆς¹⁸ ἐπὶ πίνακι¹⁹ τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ

βαπτιστοῦ.¹⁶ Καὶ περίλυπος²⁰ γενόμενος ὁ βασιλεὺς, διὰ τοὺς 26

ὄρκους²¹ καὶ τοὺς συνανακειμένους¹² οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν

ἀθετῆσαι.²² Καὶ εὐθέως ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτορα²³ 27

ἐπέταξεν²⁴ ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἀπελθὼν 28

¹ συντηρέω, preserve, treasure. ² ἡδέως, sweetly, gladly. ³ εὐκαιρος, timely, suitable. ⁴ γενέσια, ὧν, τό, birthday celebration. ⁵ δεῖπνον, οὐ, τό, supper, dinner. ⁶ μεγιστάν, ἄνος, ὁ, great man, magnate. ⁷ χιλιάρχος, οὐ, ὁ, military tribune, captain. ⁸ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ⁹ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ¹⁰ ὀρχέομαι, dance. ¹¹ ἀρέσσω, please, serve. ¹² συνανακειμαι, recline at table with. ¹³ κοράσιον, οὐ, τό, girl, little girl. ¹⁴ ὀμνύω, swear, take an oath. ¹⁵ ἡμισυς, half. ¹⁶ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁷ σπουδή, ἤς, ἡ, haste, diligence. ¹⁸ ἐξαυτῆς, at once, forthwith. ¹⁹ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ²⁰ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ²¹ ὄρκος, οὐ, ὁ, oath. ²² ἀθετέω, reject, annul. ²³ σπεκουλάτωρ, ορος, ὁ, courier, executioner. ²⁴ ἐπιτάσσω, command, give order.

ἀπεκεφάλισεν¹ αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἤνεγκεν τὴν κεφαλὴν
αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι,² καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ·³ καὶ τὸ
κοράσιον³ ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ ἀκούσαντες οἱ 29
μαθηταὶ αὐτοῦ ἦλθον, καὶ ἤραν τὸ πτώμα⁴ αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν
αὐτὸ ἐν μνημείῳ.

Καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν 30
αὐτῷ πάντα, καὶ ὅσα ἐποίησαν καὶ ὅσα ἐδίδασκαν. Καὶ εἶπεν 31
αὐτοῖς, Δεῦτε⁵ ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ
ἀναπαύεσθε⁶ ὀλίγον. Ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες
πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν εὐκαίρουν.⁷ Καὶ ἀπήλθον εἰς ἔρημον 32
τόπον τῷ πλοίῳ κατ' ἰδίαν. Καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας καὶ 33
ἐπέγνωσαν αὐτὸν πολλοί, καὶ πεζῇ⁸ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων
συνέδραμον⁹ ἐκεῖ, καὶ προῆλθον¹⁰ αὐτούς, καὶ συνῆλθον πρὸς
αὐτόν. Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν ὁ Ἰησοῦς πολὺν ὄχλον, καὶ 34
ἐσπλαγχνίσθη¹¹ ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα
ποιμένα·¹² καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά. Καὶ ἤδη ὥρας 35
πολλῆς γενομένης, προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
λέγουσιν ὅτι Ἐρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἤδη ὥρα πολλή· 36
ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλῳ¹³ ἀγροὺς καὶ

¹ ἀποκεφαλίζω, behead. ² πίνις, ἀκος, ἡ, board, dish. ³ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ⁴ πτώμα, τος, τό, dead body, corpse. ⁵ δεῦτε, come!.
⁶ ἀναπαύω, refresh, take rest. ⁷ εὐκαιρέω, have opportunity, time. ⁸ πεζῇ, by land, on foot. ⁹ συντρέχω, run together, go with. ¹⁰
προέρχομαι, go in front, precede. ¹¹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹² ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ¹³ κύκλος, ου, ὁ, circle.

κώμας¹ ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους. Τί γὰρ φάγωσιν οὐκ
 ἔχουσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. 37
 Καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν δηναρίων²
 διακοσίων³ ἄρτους, καὶ δώμεν αὐτοῖς φαγεῖν; Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, 38
 Πόσους⁴ ἄρτους ἔχετε; Ὑπάγετε καὶ ἴδετε. Καὶ γνόντες λέγουσιν,
 Πέντε, καὶ δύο ἰχθύας.⁵ Καὶ ἐπέταξεν⁶ αὐτοῖς ἀνακλίνειν⁷ πάντας 39
 συμπόσια⁸ συμπόσια⁸ ἐπὶ τῷ χλωρῷ⁹ χόρτῳ.¹⁰ Καὶ ἀνέπεσον¹¹ 40
 πρασιαί¹² πρασιαί,¹² ἀνὰ¹³ ἑκατὸν¹⁴ καὶ ἀνὰ¹³ πεντήκοντα.¹⁵ Καὶ 41
 λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,⁵ ἀναβλέψας¹⁶ εἰς
 τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν, καὶ κατέκλασεν¹⁷ τοὺς ἄρτους, καὶ
 ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα παραθῶσιν¹⁸ αὐτοῖς: καὶ τοὺς δύο
 ἰχθύας⁵ ἐμέρισεν¹⁹ πᾶσιν. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν: 42
 καὶ ἦσαν κλασμάτων²¹ δώδεκα κοφίνους²² πλήρεις,²³ καὶ ἀπὸ τῶν 43
 ἰχθύων.⁵ Καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους πεντακισχίλιοι²⁴ 44
 ἄνδρες.

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν²⁵ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι²⁶ εἰς τὸ 45
 πλοῖον, καὶ προάγειν²⁷ εἰς τὸ πέραν²⁸ πρὸς Βηθσαιδάν,²⁹ ἕως

¹ κώμη, ης, ἡ, village. ² δηναρίον, ου, ὁ, denarius. ³ διακόσιοι, two hundred, 200. ⁴ πόσος, how many? how great? ⁵ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ⁶ ἐπιτάσσω, command, give order. ⁷ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ⁸ συμπόσιον, ου, τό, party, group. ⁹ χλωρός, pale green, pale. ¹⁰ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ¹¹ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹² πρασιά, ἄς, ἡ, group, company formed into divisions. ¹³ ἀνά, upwards, upon. ¹⁴ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁵ πεντήκοντα, fifty, 50. ¹⁶ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹⁷ κατακλάω, break in pieces. ¹⁸ παρατίθημι, set before, entrust. ¹⁹ μερίζω, divide, part. ²⁰ χορτάζω, eat until full, be filled. ²¹ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ²² κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ²³ πλήρης, full. ²⁴ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ²⁵ ἀναγκάζω, force, compel. ²⁶ ἐμβαίνω, embark. ²⁷ προάγω, lead forth, go before. ²⁸ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ²⁹ Βηθσαιδάν, ἡ, Bethsaida.

αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. Καὶ ἀποταξάμενος¹ αὐτοῖς, ἀπῆλθεν 46
 εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. Καὶ ὀψίας² γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν 47
 μέσῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ εἶδεν 48
 αὐτοὺς βασανιζομένους³ ἐν τῷ ἐλαύνειν,⁴ ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος
 ἐναντίος⁵ αὐτοῖς, καὶ περὶ τετάρτην⁶ φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται
 πρὸς αὐτούς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης· καὶ ἤθελεν
 παρελθεῖν⁷ αὐτούς. Οἱ δέ, ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς 49
 θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα⁸ εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν·⁹ πάντες γὰρ 50
 αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν.¹⁰ Καὶ εὐθέως ἐλάλησεν μετ’
 αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς, Θαρσεῖτε·¹¹ ἐγὼ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. Καὶ 51
 ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἐκόπασεν¹² ὁ ἄνεμος· καὶ
 λίαν¹³ ἐκπερισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσταντο,¹⁴ καὶ ἐθαύμαζον. Οὐ γὰρ 52
 συνῆκαν¹⁵ ἐπὶ τοῖς ἄρτοις· ἦν γὰρ αὐτῶν ἡ καρδιά πεπωρωμένη.¹⁶

Καὶ διαπεράσαντες¹⁷ ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν Γεννησαρέτ,¹⁸ καὶ 53
 προσωρμίσθησαν.¹⁹ Καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου, 54
 εὐθέως ἐπιγινόντες αὐτόν, περιδραμόντες²⁰ ὅλην τὴν περίχωρον²¹ 55
 ἐκείνην, ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραββάτοις²² τοὺς κακῶς²³ ἔχοντας

¹ ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ² ὀψιος, late. ³ βασανίζω, torment, torture. ⁴ ἐλαύνω, drive or push, row. ⁵ ἐναντίος, opposite, hostile. ⁶ τέταρτος, fourth. ⁷ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁸ φάντασμα, τος, τό, apparition, ghost. ⁹ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ¹⁰ ταρασσω, trouble, agitate. ¹¹ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹² κοπάζω, stop, abate. ¹³ λίαν, greatly, very. ¹⁴ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹⁵ συνίημι, understand, consider. ¹⁶ πωρώω, harden, render callous. ¹⁷ διαπεράω, cross over, pass through. ¹⁸ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ¹⁹ προσωρμίζω, anchor at a place. ²⁰ περιτρέχω, run around, run about. ²¹ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ²² κράβαττος, ου, ὁ, mattress, pallet. ²³ κακῶς, badly, evilly.

περιφέρειν,¹ ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστιν. Καὶ ὅπου ἂν 56
 εἰσεπορεύετο² εἰς κώμας³ ἢ πόλεις ἢ ἀγρούς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς⁴
 ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν⁵ τοῦ
 κρασπέδου⁶ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἅψωνται: καὶ ὅσοι ἂν ἤπτοντο
 αὐτοῦ ἐσώζοντο.

Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι, καὶ τινες τῶν 7
 γραμματέων, ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων: καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν 2
 μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς⁷ χερσίν, τοῦτ' ἐστὶν ἀνίπτοις,⁸ ἐσθίοντας
 ἄρτους ἐμέμψαντο.⁹ Οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, 3
 ἐὰν μὴ πυγμῇ¹⁰ νίψωνται¹¹ τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσιν, κρατοῦντες
 τὴν παράδοσιν¹² τῶν πρεσβυτέρων: καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς,⁴ ἐὰν μὴ 4
 βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσιν: καὶ ἄλλα πολλὰ ἐστὶν ἃ παρέλαβον
 κρατεῖν, βαπτισμοὺς¹³ ποτηρίων καὶ ξεστῶν¹⁴ καὶ χαλκίων¹⁵ καὶ
 κλινῶν.¹⁶ Ἐπειτα¹⁷ ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ 5
 γραμματεῖς, Διὰ τί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσιν κατὰ τὴν
 παράδοσιν¹² τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ ἀνίπτοις⁸ χερσίν ἐσθίουσιν
 τὸν ἄρτον; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Καλῶς 6
 προεφήτευσεν¹⁸ Ἡσαΐας¹⁹ περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν,²⁰ ὥς

¹ περιφέρω, carry about, carry around. ² εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ³ κώμη, ης, ἡ, village. ⁴ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁵ κἂν, and if, even if. ⁶ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ⁷ κοινός, common, unclean. ⁸ ἀνίπτος, unwashed. ⁹ μέμφομαι, find fault with, blame. ¹⁰ πυγμῇ, ης, ἡ, hand and wrist, fist. ¹¹ νίπτω, wash. ¹² παράδοσις, εως, ἡ, tradition, instruction. ¹³ βαπτισμός, οὔ, ὁ, washing, cleansing. ¹⁴ ξεστής, ου, ὁ, pitcher, jug. ¹⁵ χαλκίον, ου, τό, bronze vessel. ¹⁶ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ¹⁷ ἔπειτα, then, after this. ¹⁸ προφητεύω, prophesy, foretell. ¹⁹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ²⁰ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender.

γέγραπται, Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χεῖλεσίν¹ με τιμᾷ,² ἡ δὲ καρδία
 αὐτῶν πόρρω³ ἀπέχει⁴ ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην⁵ δὲ σέβονται⁶ με, 7
 διδάσκοντες διδασκαλίαν⁷ ἐντάλματα⁸ ἀνθρώπων. Ἀφέντες γὰρ 8
 τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν⁹ τῶν ἀνθρώπων,
 βαπτισμοὺς¹⁰ ξεστῶν¹¹ καὶ ποτηρίων: καὶ ἄλλα παρόμοια¹²
 τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Καλῶς ἀθετεῖτε¹³ τὴν 9
 ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν⁹ ὑμῶν τηρήσῃτε. Μωσῆς 10
 γὰρ εἶπεν, Τίμα² τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου: καί, Ὁ
 κακολογῶν¹⁴ πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω:¹⁵ ὑμεῖς δὲ 11
 λέγετε, Ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, Κορβᾶν,¹⁶ ὃ
 ἐστίν, δῶρον,¹⁷ ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς:¹⁸ καὶ οὐκέτι ἀφίετε 12
 αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, 13
 ἀκυροῦντες¹⁹ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῇ παραδόσει⁹ ὑμῶν ἢ
 παρεδώκατε: καὶ παρόμοια¹² τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ 14
 προσκαλεσάμενος²⁰ πάντα τὸν ὄχλον, ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἀκούετε
 μου πάντες, καὶ συνίετε.²¹ Οὐδὲν ἐστίν ἑξῶθεν²² τοῦ ἀνθρώπου 15
 εἰσπορευόμενον²³ εἰς αὐτόν, ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι:²⁴ ἀλλὰ τὰ
 ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνά ἐστίν τὰ κοινῶντα²⁴ τὸν

¹ χεῖλος, ους, τό, lip, edge. ² τιμάω, honor, value at a price. ³ πόρρω, far (away), far. ⁴ ἀπέχω, received, obtain. ⁵ μάτην, in vain, no end. ⁶ σέβομαι, reverence, worship. ⁷ διδασκαλία, ας, ἡ, teaching, doctrine. ⁸ ἐντάλμα, τος, τό, precept, commandment. ⁹ παράδοσις, εως, ἡ, tradition, instruction. ¹⁰ βαπτισμός, οῦ, ὁ, washing, cleansing. ¹¹ ξέστης, ου, ὁ, pitcher, jug. ¹² παρόμοιος, like, similar. ¹³ ἀθετέω, reject, annul. ¹⁴ κακολογέω, speak evil of, revile. ¹⁵ τελευτάω, die, end. ¹⁶ Κορβᾶν, gift to God, corban. ¹⁷ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹⁸ ὠφελέω, profit, help. ¹⁹ ἀκυρόω, revoke, invalidate. ²⁰ προσκαλέω, summon. ²¹ συνίημι, understand, consider. ²² ἐξῶθεν, from without, outside (gen). ²³ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ²⁴ κοινῶω, make common, defile.

ἄνθρωπον. Εἴ τις ἔχει ὧτα ἀκούειν ἀκουέτω. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς 16
οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ
τῆς παραβολῆς. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Οὕτως καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί¹ 18
ἐστε; Οὐ νοεῖτε² ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν³ εἰσπορευόμενον⁴ εἰς τὸν
ἄνθρωπον οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι,⁵ ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται⁴ 19
αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν,⁶ καὶ εἰς τὸν
ἀφεδρῶνα⁷ ἐκπορεύεται, καθαρίζον πάντα τὰ βρώματα.⁸ Ἔλεγεν 20
δὲ ὅτι Τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ⁵ τὸν
ἄνθρωπον. Ἐσωθεν⁹ γάρ, ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ 21
διαλογισμοί¹⁰ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι,¹¹ πορνεῖαι,¹² φόνοι,
κλοπαί,¹⁴ πλεονεξίαι,¹⁵ πονηρίαι,¹⁶ δόλος,¹⁷ ἀσέλγεια,¹⁸ ὀφθαλμοὶς 22
πονηρός, βλασφημία,¹⁹ ὑπερηφανία,²⁰ ἀφροσύνη:²¹ πάντα ταῦτα 23
τὰ πονηρὰ ἔσωθεν⁹ ἐκπορεύεται, καὶ κοινοῖ⁵ τὸν ἄνθρωπον.

Καὶ ἐκεῖθεν²² ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια²³ Τύρου²⁴ καὶ 24
Σιδῶνος.²⁵ Καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ᾔθελεν γινῶναι, καὶ
οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν.²⁶ Ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἥς εἶχεν 25
τὸ θυγάτριον²⁷ αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέπεσεν²⁸

¹ ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ² νοέω, understand, consider. ³ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ⁴ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁵ κοινῶ, make common, defile. ⁶ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁷ ἀφεδρῶν, ὄνος, ὁ, toilet, latrine. ⁸ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ⁹ ἔσωθεν, from within, within. ¹⁰ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ¹¹ μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ¹² πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ¹³ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ¹⁴ κλοπή, ἡς, ἡ, theft, thieving. ¹⁵ πλεονεξία, ας, ἡ, covetousness, avarice. ¹⁶ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ¹⁷ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ¹⁸ ἀσέλγεια, ας, ἡ, licentiousness, debauchery. ¹⁹ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ²⁰ ὑπερηφανία, ας, ἡ, arrogance, haughtiness. ²¹ ἀφροσύνη, ἡς, ἡ, foolishness, want of sense. ²² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ²³ μεθόριον, ου, τό, confine, border. ²⁴ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ²⁵ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ²⁶ λαθάνω, escape notice, am hidden. ²⁷ θυγάτριον, ου, τό, little daughter. ²⁸ προσπίπτω, fall upon, fall down before.

πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ: ἦν δὲ ἡ γυνὴ Ἑλληνίς,¹ Συραφοινίκισσα² 26
 τῷ γένει:³ καὶ ἠρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς
 θυγατρὸς⁴ αὐτῆς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Ἄφες πρῶτον 27
 χορτασθῆναι⁵ τὰ τέκνα: οὐ γὰρ καλὸν ἐστὶν λαβεῖν τὸν ἄρτον
 τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.⁶ Ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει 28
 αὐτῷ, Ναί, κύριε: καὶ γὰρ τὰ κυνάρια⁶ ὑποκάτω⁷ τῆς τραπέζης⁸
 ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιγίων⁹ τῶν παιδιῶν. Καὶ εἶπεν αὐτῇ, Διὰ τοῦτον 29
 τὸν λόγον ὕπαγε: ἐξελήλυθεν τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρὸς⁴ σου.
 Καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, εὔρεν τὸ δαιμόνιον 30
 ἐξεληλυθός, καὶ τὴν θυγατέρα⁴ βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης.¹⁰

Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων¹¹ Τύρου¹² καὶ Σιδῶνος,¹³ ἦλθεν 31
 πρὸς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, ἀνά¹⁴ μέσον τῶν ὁρίων¹¹
 Δεκαπόλεως.¹⁵ Καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν¹⁶ μογγιλάλον,¹⁷ καὶ 32
 παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. Καὶ 33
 ἀπολαβόμενος¹⁸ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν, ἔβαλεν τοὺς
 δακτύλους¹⁹ αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ πτύσας²⁰ ἤψατο τῆς
 γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἀναβλέψας²¹ εἰς τὸν οὐρανόν, ἐστέναξεν,²² 34
 καὶ λέγει αὐτῷ, Ἐφφαθά,²³ ὃ ἐστίν, Διανοίχθητι.²⁴ Καὶ εὐθέως 35

¹ Ἑλληνίς, ἴδος, ἡ, Greek, Greek woman. ² Συροφοινίκισσα, ἡς, ἡ, Syrophoenician woman, Syrophoenician. ³ γένος, οὗς, τό, race, kind. ⁴ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ⁵ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁶ κυνάριον, ου, τό, little dog. ⁷ ὑποκάτω, under, below. ⁸ τράπεζα, ἡς, ἡ, table. ⁹ ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ¹⁰ κλίνη, ἡς, ἡ, couch, bed. ¹¹ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹² Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹³ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ¹⁴ ἀνά, upwards, upon. ¹⁵ Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ¹⁶ κωφός, deaf, dumb. ¹⁷ μογγιλάλος, ου, ὁ, one speaking with difficulty. ¹⁸ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ¹⁹ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ²⁰ πτύω, spit. ²¹ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ²² στενάζω, groan (internally), sigh deeply. ²³ ἐφφαθά, ephphatha, be opened! ²⁴ διανοίγω, open up completely, open fully.

διηνοιχθησαν¹ αὐτοῦ αἱ ἀκοαί·² καὶ ἐλύθη ὁ δεσμός³ τῆς γλώσσης
αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς.⁴ Καὶ διεστείλατο⁵ αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ 36
εἰπωσιν· ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλλετο,⁵ μᾶλλον
περισσότερον⁶ ἐκήρυσσον. Καὶ ὑπερπερισσῶς⁷ ἐξεπλήσσοντο,⁸ 37
λέγοντες, Καλῶς πάντα πεποίηκεν· καὶ τοὺς κωφοὺς⁹ ποιεῖ
ἀκούειν, καὶ τοὺς ἀλάλους¹⁰ λαλεῖν.

Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, παμπόλλου¹¹ ὄχλου ὄντος, καὶ μὴ 8
ἐχόντων τί φάγωσιν, προσκαλεσάμενος¹² ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς
αὐτοῦ λέγει αὐτοῖς, Σπλαγχνίζομαι¹³ ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη 2
ἡμέραι τρεῖς προσμένουσιν¹⁴ μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν· 3
καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις¹⁵ εἰς οἶκον αὐτῶν,
ἐκλυθήσονται¹⁶ ἐν τῇ ὁδῷ· τινὲς γὰρ αὐτῶν μακρόθεν¹⁷ ἤκουσιν.¹⁸
Καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Πόθεν¹⁹ τούτους 4
δυνήσεται τις ὧδε χορτάσαι²⁰ ἄρτων ἐπ' ἐρημίας;²¹ Καὶ ἐπηρώτα 5
αὐτούς, Πόσους²² ἔχετε ἄρτους; Οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτὰ. Καὶ 6
παρήγγειλεν τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν²³ ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ λαβὼν τοὺς
ἐπτὰ ἄρτους, εὐχαριστήσας ἐκλασεν²⁴ καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς

¹ διανοιῶ, open up completely, open fully. ² ἀκοή, ἤς, ἡ, hearing, report. ³ δεσμός, οὐ, ὁ, chain, bond. ⁴ ὀρθῶς, rightly, correctly. ⁵ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ⁶ περισσός, excessive, abundant. ⁷ ὑπερπερισσῶς, beyond all measure, utterly. ⁸ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁹ κωφός, deaf, dumb. ¹⁰ ἄλαλος, speechless, mute. ¹¹ πάμπολυς, very great. ¹² προσκαλέω, summon. ¹³ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁴ προσμένω, wait longer, remain. ¹⁵ νήστις, ὁ, not eating, hungry. ¹⁶ ἐκλύω, am unstrung, become weak. ¹⁷ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁸ ἦκω, have come, am present. ¹⁹ πόθεν, from where? whence. ²⁰ χορτάζω, eat until full, be filled. ²¹ ἐρημία, ας, ἡ, wilderness, desert. ²² πόσος, how many? how great? ²³ ἀναπίπτω, recline, lie down. ²⁴ κλάω, break.

αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσιν:¹ καὶ παρέθηκαν¹ τῷ ὄχλῳ. Καὶ εἶχον 7
 ἰχθύδια² ὀλίγα· καὶ εὐλογήσας εἶπεν παραθεῖναι¹ καὶ αὐτά. 8
 Ἐφαγον δέ, καὶ ἐχορτάσθησαν:³ καὶ ἦσαν περισσεύματα⁴
 κλασμάτων⁵ ἑπτὰ σπυρίδας.⁶ Ἦσαν δὲ οἱ φαγόντες ὡς 9
 τετρακισχίλιοι:⁷ καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. Καὶ εὐθέως ἐμβὰς⁸ εἰς τὸ 10
 πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὰ μέρη
 Δαλμανουθά.⁹

Καὶ ἐξῆλθον οἱ Φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν¹⁰ αὐτῷ, ζητοῦντες 11
 παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. Καὶ 12
 ἀναστενάξας¹¹ τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει, Τί ἡ γενεὰ αὕτη
 σημεῖον ἐπιζητεῖ;¹² Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ
 ταύτῃ σημεῖον. Καὶ ἀφείς αὐτούς, ἐμβὰς⁸ πάλιν εἰς πλοῖον, 13
 ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν.¹³

Καὶ ἐπελάθοντο¹⁴ λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἓνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' 14
 ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. Καὶ διεστέλλετο¹⁵ αὐτοῖς, λέγων, Ὁρᾶτε, 15
 βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης¹⁶ τῶν Φαρισαίων καὶ τῆς ζύμης¹⁶
 Ἡρώδου. Καὶ διελογίζοντο¹⁷ πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες ὅτι 16

¹ παρατίθηναι, set before, entrust. ² ἰχθύδιον, ου, τό, small fish, little fish. ³ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁴ περισσευμα, τος, τό, superfluity, abundance. ⁵ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ⁶ σπυρίς, ἴδος, ἡ, large basket, plaited basket. ⁷ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ⁸ ἐμβαινῶ, embark. ⁹ Δαλμανουθά, ἡ, Dalmanutha. ¹⁰ συζητέω, discuss, dispute. ¹¹ ἀναστενάξω, sigh deeply, groan or sigh deeply. ¹² ἐπιζητέω, seek for, seek after. ¹³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁴ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ¹⁵ διαστελλομαι, set apart, fig. to distinguish. ¹⁶ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ¹⁷ διαλογίζομαι, debate, reason.

ἄρτους οὐκ ἔχομεν. Καὶ γνοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Τί 17
 διαλογίζεσθε¹ ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε; Οὐπω² νοεῖτε,³ οὐδὲ συνίετε;⁴
 Ἔτι πεπωρωμένην⁵ ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; Ὁφθαλμοὺς 18
 ἔχοντες οὐ βλέπετε; Καὶ ὧτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; Καὶ οὐ
 μνημονεύετε;⁶ Ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα⁷ εἰς τοὺς 19
 πεντακισχιλίους,⁸ πόσους⁹ κοφίνους¹⁰ πλήρεις¹¹ κλασμάτων¹²
 ἦρατε; Λέγουσιν αὐτῷ, Δώδεκα. Ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς 20
 τετρακισχιλίους,¹³ πόσων⁹ σφυρίδων¹⁴ πληρώματα¹⁵ κλασμάτων
 ἦρατε; Οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτὰ. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Πῶς οὐ συνίετε;⁴ 21
 Καὶ ἔρχεται εἰς Βηθσαϊδάν.¹⁶ Καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλόν, καὶ 22
 παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα αὐτοῦ ἅψηται. Καὶ ἐπιλαβόμενος¹⁷ τῆς 23
 χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν¹⁸ αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης;¹⁹ καὶ
 πτύσας²⁰ εἰς τὰ ὄμματα²¹ αὐτοῦ, ἐπιθείς τὰς χεῖρας αὐτῷ,
 ἐπηρώτα αὐτὸν εἴ τι βλέπει. Καὶ ἀναβλέψας²² ἔλεγεν, Βλέπω 24
 τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὡς δένδρα²³ ὁρῶ περιπατοῦντας. Εἶτα²⁴ 25
 πάλιν ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ
 ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι.²² Καὶ ἀποκατεστάθη,²⁵ καὶ
 ἐνέβλεψεν²⁶ τηλαυγῶς²⁷ ἅπαντας. Καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν 26

¹ διαλογίζομαι, debate, reason. ² οὐπω, not yet. ³ νοέω, understand, consider. ⁴ συνίημι, understand, consider. ⁵ πωρόω, harden, render callous. ⁶ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁷ κλάω, break. ⁸ πεντακισχιλιοι, five thousand, 5000. ⁹ πόσος, how many? how great? ¹⁰ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ¹¹ πλήρης, full. ¹² κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹³ τετρακισχιλιοι, four thousand, 4000. ¹⁴ σφυρίς, ἰδος, ἡ, large basket, plaited basket. ¹⁵ πληρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹⁶ Βηθσαϊδᾶ, ἡ, Bethsaida. ¹⁷ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ¹⁸ ἐξάγω, lead out. ¹⁹ κώμη, ης, ἡ, village. ²⁰ πτύω, spit. ²¹ ὄμμα, ος, τό, eye. ²² ἀναβλέπω, look up, receive sight. ²³ δένδρον, ου, τό, tree. ²⁴ εἶτα, then, thereafter. ²⁵ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ²⁶ ἐμβλέπω, look at, look into. ²⁷ τηλαυγῶς, plainly, clearly.

οἶκον αὐτοῦ, λέγων, Μηδὲ εἰς τὴν κώμην¹ εἰσέλθης, μηδὲ εἴπῃς
τινὶ ἐν τῇ κώμῃ.¹

Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας¹ 27
Καισαρείας² τῆς Φιλίππου· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς, Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι
εἶναι; Οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν, Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν·³ καὶ ἄλλοι 28
Ἡλίαν· ἄλλοι δὲ ἓνα τῶν προφητῶν. Καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς, 29
Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος λέγει
αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ χριστός. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ 30
λέγωσιν περὶ αὐτοῦ. Καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτούς, ὅτι δεῖ τὸν 31
υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι⁴ ἀπὸ
τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων, καὶ
ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι· καὶ παρρησίᾳ 32
τὸν λόγον ἐλάλει. Καὶ προσλαβόμενος⁵ αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο
ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. Ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς, καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, 33
ἐπετίμησεν τῷ Πέτρῳ, λέγων, Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· ὅτι
οὐ φρονεῖς⁶ τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ 34
προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν
αὐτοῖς, Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω⁷

¹ κώμη, ης, ἡ, village. ² Καισάρεια, ας, ἡ, Caesarea. ³ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ⁴ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁵ προσλαμβάνω, take to myself, welcome. ⁶ φρονέω, think, judge. ⁷ ἀπαρνέομαι, deny, refuse.

ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρόν¹ αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. 35
 Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ'
 ἂν ἀπολέσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἕνεκεν² ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου,
 οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελήσῃ³ ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ⁴ 36
 τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ⁵ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; Ἡ τί δώσει 37
 ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα⁶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Ὃς γὰρ ἐὰν 38
 ἐπαισχυνθῇ⁷ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ
 μοιχαλίδι⁸ καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 ἐπαισχυνθήσεται⁷ αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ
 μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσὶν τινες τῶν ὧδε 9
 ἐστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται⁹ θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν
 βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ¹⁰ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τὸν 2
 Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει¹¹ αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν¹²
 κατ' ἰδίαν μόνους. Καὶ μετεμορφώθη¹³ ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ 3
 ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένοντο στίλβοντα,¹⁴ λευκὰ¹⁵ λίαν¹⁶ ὥς χιών,¹⁷ οἷα¹⁸

¹ σταυρός, σῶ, ὁ, cross. ² ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ³ ὠφελέω, profit, help. ⁴ κερδαίνω, gain, win. ⁵ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ⁶ ἀντάλλαγμα, τὸς, τό, exchange, purchasing price. ⁷ ἐπαισχύνομαι, be ashamed, am ashamed. ⁸ μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress. ⁹ γεύομαι, taste, experience. ¹⁰ ἕξ, six, 6. ¹¹ ἀναφέρω, bring up, offer. ¹² ὑψηλός, high, lofty. ¹³ μεταμορφόω, change the form, transform. ¹⁴ στίλβω, shine, be radiant. ¹⁵ λευκός, white, bright. ¹⁶ λίαν, greatly, very. ¹⁷ χιών, ὄνος, ἡ, snow. ¹⁸ οἷος, such as, of what kind.

γναφεὺς¹ ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι.² Καὶ ὥφθη αὐτοῖς 4
 Ἥλιος σὺν Μωσῇ, καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες³ τῷ Ἰησοῦ. Καὶ 5
 ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ, Ῥαββί, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς
 ὧδε εἶναι: καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς⁴ τρεῖς, σοὶ μίαν, καὶ Μωσῇ
 μίαν, καὶ Ἡλίᾳ μίαν. Οὐ γὰρ ᾔδει τί λαλήσει: ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι. 6
 Καὶ ἐγένετο νεφέλῃ⁶ ἐπισκιάζουσα⁷ αὐτοῖς: καὶ ἦλθεν φωνὴ ἐκ 7
 τῆς νεφέλης,⁶ Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός: αὐτοῦ ἀκούετε.
 Καὶ ἐξάπινα⁸ περιβλεψάμενοι,⁹ οὐκέτι οὐδένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν 8
 Ἰησοῦν μόνον μεθ' ἑαυτῶν.

Καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστείλατο¹⁰ αὐτοῖς ἵνα 9
 μηδενὶ διηγήσωνται¹¹ ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ
 νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτούς, 10
 συζητοῦντες¹² τί ἐστὶν τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. Καὶ ἐπηρώτων 11
 αὐτόν, λέγοντες ὅτι Λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι Ἥλιαν δεῖ
 ἐλθεῖν πρῶτον; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς, Ἥλιος μὲν ἐλθὼν 12
 πρῶτον, ἀποκαθιστᾷ¹³ πάντα: καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν
 τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἐξουθενωθῇ.¹⁴ Ἀλλὰ λέγω 13
 ὑμῖν ὅτι καὶ Ἥλιος ἐλήλυθεν, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν,

¹γναφεύς, ἑως, ὁ, one who cleans woolen cloth. ²λευκαίνω, make white, whiten. ³συλλαλέω, talk with, discuss. ⁴σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ⁵ἐκφοβος, terrified, greatly terrified. ⁶νεφέλη, ἡς, ἡ, cloud. ⁷ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ⁸ἐξάπινα, suddenly, unexpectedly. ⁹περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹⁰διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ¹¹διηγέομαι, relate fully, relate in full. ¹²συζητέω, discuss, dispute. ¹³ἀποκαθίστημι, restore, give back. ¹⁴ἐξουθενόω, ignore, despise.

καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν.

Καὶ ἔλθων πρὸς τοὺς μαθητάς, εἶδεν ὄχλον πολὺν περὶ αὐτούς, καὶ 14
 γραμματεῖς συζητούντας¹ αὐτοῖς. Καὶ εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν 15
 αὐτὸν ἐξεθαμβήθη,² καὶ προστρέχοντες³ ἡσπάζοντο αὐτόν. Καὶ 16
 ἐπηρώτησεν τοὺς γραμματεῖς, Τί συζητεῖτε¹ πρὸς αὐτούς; Καὶ 17
 ἀποκριθεὶς εἰς ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν, Διδάσκαλε, ἤνεγκα τὸν υἱόν
 μου πρὸς σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον.⁴ Καὶ ὅπου ἂν αὐτόν 18
 καταλάβῃ,⁵ ῥήσσει⁶ αὐτόν: καὶ ἀφρίζει,⁷ καὶ τρίζει⁸ τοὺς ὀδόντας⁹
 αὐτοῦ, καὶ ξηραίνεται:¹⁰ καὶ εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸ
 ἐκβάλωσιν, καὶ οὐκ ἴσχυσαν.¹¹ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ λέγει, Ὡ¹² 19
 γενεὰ ἄπιστος,¹³ ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; Ἔως πότε ἀνέξομαι
 ὑμῶν; Φέρετε αὐτὸν πρὸς με. Καὶ ἤνεγκαν αὐτόν πρὸς αὐτόν: 20
 καὶ ἰδὼν αὐτόν, εὐθέως τὸ πνεῦμα ἐσπάραξεν¹⁵ αὐτόν: καὶ πεσὼν
 ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκυλίετο¹⁶ ἀφρίζων.⁷ Καὶ ἐπηρώτησεν τὸν πατέρα 21
 αὐτοῦ, Πόσος¹⁷ χρόνος ἐστίν, ὥς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; Ὁ δὲ εἶπεν,
 Παιδιόθεν.¹⁸ Καὶ πολλάκις¹⁹ αὐτόν καὶ εἰς τὸ πῦρ ἔβαλεν καὶ εἰς 22
 ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν: ἀλλ' εἴ τι δύνασαι, βοήθησον²⁰ ἡμῖν,
 σπλαγχνισθεῖς²¹ ἐφ' ἡμᾶς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Τὸ εἰ 23

¹ συζητέω, discuss, dispute. ² ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ³ προστρέχω, run up to, run to. ⁴ ἄλαλος, speechless, mute. ⁵ καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ⁶ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ⁷ ἀφρίζω, foam at the mouth. ⁸ τρίζω, gnash, grind. ⁹ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹⁰ ξηραίνω, dry up, parch. ¹¹ ισχύω, be strong, able. ¹² ὦ, Oh! omega. ¹³ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹⁴ ἀνέχομαι, endure, bear with. ¹⁵ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹⁶ κυλίω, roll. ¹⁷ πόσος, how many? how great? ¹⁸ παιδιόθεν, from childhood. ¹⁹ πολλάκις, often, many times. ²⁰ βοηθέω, come to the aid of. ²¹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on.

δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. Καὶ εὐθέως 24
 κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου, μετὰ δακρύων¹ ἔλεγεν, Πιστεύω,
 κύριε, βοήθει² μου τῇ ἀπιστίᾳ.³ Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι 25
 ἐπισυντρέχει⁴ ὄχλος, ἐπετίμησεν τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ,
 λέγων αὐτῷ, Τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον⁵ καὶ κωφόν,⁶ ἐγὼ σοι
 ἐπιτάσσω,⁷ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ μηκέτι⁸ εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν. Καὶ 26
 κράξαν, καὶ πολλὰ σπαράξαν⁹ αὐτόν, ἐξῆλθεν: καὶ ἐγένετο ὡσεὶ¹⁰
 νεκρός, ὥστε πολλοὺς λέγειν ὅτι ἀπέθανεν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 27
 κρατήσας αὐτόν τῆς χειρός, ἤγειρεν αὐτόν: καὶ ἀνέστη. Καὶ 28
 εἰσελθόντα αὐτόν εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτόν
 κατ' ἰδίαν ὅτι Ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Καὶ εἶπεν 29
 αὐτοῖς, Τοῦτο τὸ γένος¹¹ ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελεῖν, εἰ μὴ ἐν
 προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.¹²

Καὶ ἐκεῖθεν¹³ ἐξελθόντες παρεπορεύοντο¹⁴ διὰ τῆς Γαλιλαίας: καὶ 30
 οὐκ ᾔθελεν ἵνα τις γνῷ. Ἐδίδασκεν γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ 31
 ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας
 ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν: καὶ ἀποκτανθεὶς, τῇ τρίτῃ
 ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. Οἱ δὲ ἠγνόουν¹⁵ τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο 32

¹ δάκρυον, ου, τό, teardrop, a tear. ² βοηθῆω, come to the aid of. ³ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁴ ἐπισυντρέχω, run together again, run together to. ⁵ ἄλαλος, speechless, mute. ⁶ κωφός, deaf, dumb. ⁷ ἐπιτάσσω, command, give order. ⁸ μηκέτι, no longer. ⁹ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹⁰ ὡσεὶ, like, about. ¹¹ γένος, ους, τό, race, kind. ¹² νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ¹³ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁴ παρεπορεύομαι, go beside, go past. ¹⁵ ἠγνόεω, not know, be unaware.

αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

Καὶ ἦλθεν εἰς Καπερναούμ·¹ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος ἐπηρώτα 33
αὐτούς, Τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε;² Οἱ δὲ ἐσιώπων·³ 34
πρὸς ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν⁴ ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. Καὶ 35
καθίσας ἐφώνησεν τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐτοῖς, Εἴ τις θέλει
πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων διάκονος. Καὶ 36
λαβὼν παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν· καὶ
ἐναγκαλισάμενος⁵ αὐτό, εἶπεν αὐτοῖς· Ὃς ἐὰν ἐν τῶν τοιούτων 37
παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ
δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με.

Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ Ἰωάννης, λέγων, Διδάσκαλε, εἶδομέν τινα τῷ 38
ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν· καὶ
ἐκωλύσαμεν⁶ αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, 39
Μὴ κωλύετε⁶ αὐτόν· οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ
ὀνόματί μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ⁷ κακολογῆσαί⁸ με. Ὃς γὰρ οὐκ 40
ἔστιν καθ' ὑμῶν ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν. Ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ⁹ ὑμᾶς 41
ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματί μου, ὅτι χριστοῦ ἐστέ, ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν¹⁰ αὐτοῦ. Καὶ ὃς ἐὰν σκανδαλίσῃ 42

¹ Καπερναοὺμ, ἢ, Capernaum. ² διαλογίζομαι, debate, reason. ³ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁴ διαλέγομαι, dispute, reason. ⁵ ἐναγκαλιζομαι, take in one's arms, hug. ⁶ κωλύω, forbid, hinder. ⁷ ταχύ, quickly, speedily. ⁸ κακολογέω, speak evil of, revile. ⁹ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹⁰ μισθός, οὐ, ó, wages, reward. ¹¹ σκανδαλίζω, cause to stumble.

ἓνα τῶν μικρῶν τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, καλόν ἐστὶν αὐτῷ
 μᾶλλον εἰ περικείται¹ λίθος μυλικὸς² περὶ τὸν τράχηλον³ αὐτοῦ,
 καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. Καὶ ἐὰν σκανδαλίζῃ⁴ σε ἡ χεὶρ 43
 σου, ἀπόκοψον⁵ αὐτήν: καλόν σοι ἐστὶν κυλλὸν⁶ εἰς τὴν ζωὴν
 εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν,⁷ εἰς
 τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον,⁸ ὅπου ὁ σκώληξ⁹ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,¹⁰ καὶ τὸ 44
 πῦρ οὐ σβέννυται.¹¹ Καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ⁴ σε, 45
 ἀπόκοψον⁵ αὐτόν: καλόν ἐστὶν σοι εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν,¹²
 ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν,⁷ εἰς τὸ πῦρ
 τὸ ἄσβεστον,⁸ ὅπου ὁ σκώληξ⁹ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,¹⁰ καὶ τὸ πῦρ οὐ 46
 σβέννυται.¹¹ Καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμὸς σου σκανδαλίζῃ⁴ σε, ἔκβαλε 47
 αὐτόν: καλόν σοι ἐστὶν μονόφθαλμον¹³ εἰσελθεῖν εἰς τὴν
 βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν
 γέενναν⁷ τοῦ πυρός, ὅπου ὁ σκώληξ⁹ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,¹⁰ καὶ τὸ 48
 πῦρ οὐ σβέννυται.¹¹ Πᾶς γὰρ πυρὶ ἀλισθήσεται,¹⁴ καὶ πᾶσα θυσία 49
 ἀλὶ¹⁶ ἀλισθήσεται.¹⁴ Καλὸν τὸ ἄλας:¹⁷ ἐὰν δὲ τὸ ἄλας¹⁷ ἄναλον¹⁸ 50
 γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε;¹⁹ Ἐχετε ἐν ἑαυτοῖς ἄλας,¹⁷ καὶ
 εἰρηνεύετε²⁰ ἐν ἀλλήλοις.

¹ περικείμεαι, be around, surround. ² μυλικός, belonging to a mill. ³ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ⁴ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁵ ἀποκόπτω, cut off, smite. ⁶ κυλλός, crippled, lame. ⁷ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁸ ἄσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ⁹ σκώληξ, ηκος, ὁ, worm, gnawing worm. ¹⁰ τελευτάω, die, end. ¹¹ σβέννυμι, quench, extinguish. ¹² χωλός, lame, deprived of a foot. ¹³ μονόφθαλμος, one-eyed. ¹⁴ ἀλίζω, salt, sprinkle with salt. ¹⁵ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ¹⁶ ἄλας, ὁ, salt. ¹⁷ ἄλας, ατος, τό, salt. ¹⁸ ἄναλος, without salt, saltless. ¹⁹ ἀρτύω, season, make salty. ²⁰ εἰρηνεύω, bring to peace, be at peace.

Κἀκεῖθεν¹ ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὄρια² τῆς Ἰουδαίας διὰ τοῦ πέραν³ **10**

τοῦ Ἰορδάνου·⁴ καὶ συμπορεύονται⁵ πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν· καί,

ὥς εἰώθει,⁶ πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ προσελθόντες **2**

Φαρισαῖοι ἐπηρώτησαν αὐτόν, Εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα

ἀπολύσαι, πειράζοντες αὐτόν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Τί **3**

ὑμῖν ἐνετείλατο⁷ Μωσῆς; Οἱ δὲ εἶπον, Μωσῆς ἐπέτρεψεν⁸ **4**

βιβλίον ἀποστασίου⁹ γράψαι, καὶ ἀπολύσαι. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ **5**

Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν¹⁰ ὑμῶν ἔγραψεν

ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην· ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως,¹¹ ἄρσεν¹² καὶ **6**

θῆλυ¹³ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ θεός. Ἐνεκεν¹⁴ τούτου καταλείψει¹⁵ **7**

ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ

προσκολληθήσεται¹⁶ πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο **8**

εἰς σάρκα μίαν. Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ μία σὰρξ. Ὁ οὖν ὁ **9**

θεὸς συνέζευξεν,¹⁷ ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.¹⁸ Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ **10**

πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπηρώτησαν αὐτόν. Καὶ **11**

λέγει αὐτοῖς, Ὃς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμήσῃ¹⁹

ἄλλην, μοιχᾶται²⁰ ἐπ' αὐτήν· καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα **12**

αὐτῆς καὶ γαμηθῇ¹⁹ ἄλλω, μοιχᾶται.²⁰

¹ κακεῖθεν, and thence, and from there. ² ὄριον, ου, τό, boundary, region. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁵ συμπορεύομαι, come together, travel with. ⁶ εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom. ⁷ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁸ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁹ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ¹⁰ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ¹¹ κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ¹² ἄρσεν, male. ¹³ θῆλυς, female, woman. ¹⁴ ἐνεκεν, for the sake of, on account of. ¹⁵ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁶ προσκολλάω, join closely, cleave to. ¹⁷ συζεύγνυμι, join together, unite. ¹⁸ χωρίζω, separate, depart. ¹⁹ γαμέω, marry. ²⁰ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery.

Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδιά, ἵνα ἄψῃται αὐτῶν· οἱ δὲ μαθηταὶ 13
 ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ἠγανάκτησεν,¹ 14
 καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἄφετε τὰ παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με· μὴ κωλύετε
 αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω 15
 ὑμῖν, ὅς ἐάν μὴ δέξῃται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ
 μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. Καὶ ἐναγκαλισάμενος³ αὐτά, τιθεὶς τὰς 16
 χεῖρας ἐπ' αὐτά, εὐλόγει αὐτά.

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδόν, προσδραμὼν⁴ εἰς καὶ 17
 γονυπετήσας⁵ αὐτὸν ἐπηρώτα αὐτόν, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί
 ποιήσω ἵνα ζῶην αἰώνιον κληρονομήσω;⁶ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν 18
 αὐτῷ, Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Τὰς 19
 ἐντολὰς οἶδας, Μὴ μοιχεύσης,⁷ μὴ φονεύσης,⁸ μὴ κλέψῃς,⁹ μὴ
 ψευδομαρτυρήσης,¹⁰ μὴ ἀποστερήσης,¹¹ τίμα¹² τὸν πατέρα σου
 καὶ τὴν μητέρα. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε, ταῦτα 20
 πάντα ἐφυλάξαμην ἐκ νεότητός¹³ μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέψας¹⁴ 21
 αὐτῷ ἠγάπησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἐν σοὶ ὑστερεῖ:¹⁵ ὕπαγε,
 ὅσα ἔχεις πώλησον,¹⁶ καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν¹⁷ ἐν
 οὐρανῷ· καὶ δεῦρο,¹⁸ ἀκολούθει μοι, ἄρας τὸν σταυρόν.¹⁹ Ὁ δὲ 22

¹ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ² κωλύω, forbid, hinder. ³ ἐναγκαλιζομαι, take in one's arms, hug. ⁴ προστρέχω, run up to, run to. ⁵ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ⁶ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁷ μοιχεύω, commit adultery. ⁸ φονεύω, kill, murder. ⁹ κλέπτω, steal. ¹⁰ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ¹¹ ἀποστερέω, defraud, deprive of. ¹² τιμάω, honor, value at a price. ¹³ νεότης, ἡτος, ἡ, youth, youthfulness. ¹⁴ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹⁵ ὑστερέω, lack, need. ¹⁶ πωλέω, sell. ¹⁷ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁸ δεῦρο, until now, come here! ¹⁹ σταυρός, οὐ, ὁ, cross.

στυγνάσας¹ ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀπῆλθεν λυπούμενος·² ἦν γὰρ ἔχων
κτῆματα³ πολλά.

Καὶ περιβλεψάμενος⁴ ὁ Ἰησοῦς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Πῶς 23

δυσκόλως⁵ οἱ τὰ χρήματα⁶ ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
εἰσελεύσονται. Οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο⁷ ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. 24

Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς, Τέκνα, πῶς
δύσκολόν⁸ ἐστὶν τοὺς πεποιθότας ἐπὶ χρήμασιν⁶ εἰς τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. Εὐκοπώτερόν⁹ ἐστὶν κάμηλον¹⁰ διὰ 25

τῆς τρυμαλιᾶς¹¹ τῆς ραφίδος¹² εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον¹³ εἰς τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. Οἱ δὲ περισσῶς¹⁴ ἐξεπλήσσοντο,¹⁵ 26

λέγοντες πρὸς ἑαυτούς, Καὶ τίς δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας¹⁶ δὲ 27

αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγει, Παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον,¹⁷ ἀλλ' οὐ
παρὰ θεῷ· πάντα γὰρ δυνατὰ ἐστὶν παρὰ τῷ θεῷ. Ἦρξατο ὁ 28

Πέτρος λέγειν αὐτῷ, Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ
ἠκολουθήσαμεν σοι. Ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἀμὴν λέγω 29

ὕμιν, οὐδεὶς ἐστὶν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς,¹⁸ ἢ

πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς, ἕνεκεν¹⁹ ἐμοῦ

καὶ ἕνεκεν¹⁹ τοῦ εὐαγγελίου, ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα²⁰ 30

¹ στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ² λυπέω, grieve, pain. ³ κτῆμα, ος, τό, possession, piece of property. ⁴ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁵ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ⁶ χρήμα, τος, τό, wealth, money. ⁷ θαμβέω, amaze. ⁸ δύσκολος, hard, difficult. ⁹ εὐκοπώτερον, easier. ¹⁰ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ¹¹ τρυμαλιά, ᾶς, ἡ, hole, eye of a needle. ¹² ραφίς, ἰδος, ἡ, needle. ¹³ πλούσιος, rich. ¹⁴ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ¹⁵ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹⁶ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹⁷ ἀδύνατος, impossible, unable. ¹⁸ ἀδελφή, ῆς, ἡ, sister. ¹⁹ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ²⁰ ἑκατονταπλασίονα, hundred times, hundredfold.

νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας καὶ ἀδελφούς καὶ ἀδελφὰς¹ καὶ
μητέρας καὶ τέκνα καὶ ἀγρούς, μετὰ διωγμῶν,² καὶ ἐν τῷ αἰῶνι
τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, 31
καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ ἦν προάγων³ 32
αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο,⁴ καὶ ἀκολουθοῦντες
ἐφοβοῦντο. Καὶ παραλαβὼν πάλιν τοὺς δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς
λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν· ὅτι Ἰδοὺ, ἀναβαίνομεν εἰς 33
Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς
ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ κατακρинуσιν⁶ αὐτὸν
θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ ἐμπαίζουσιν⁷ 34
αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν⁸ αὐτόν, καὶ ἐμπτύσουσιν⁹ αὐτῷ, καὶ
ἀποκτενοῦσιν αὐτόν· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

Καὶ προσπορεύονται¹⁰ αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ υἱοὶ 35
Ζεβεδαίου,¹¹ λέγοντες, Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμεν,
ποιήσης ἡμῖν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τί θέλετε ποιῆσαί με ὑμῖν; Οἱ 36
δὲ εἶπον αὐτῷ, Δὸς ἡμῖν, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ
εὐωνύμων¹² σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν 38

¹ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister. ² διωγμός, οὗ, ὁ, persecution. ³ προάγω, lead forth, go before. ⁴ θαμβέω, amaze. ⁵ συμβαίνω, come together, come to pass. ⁶ κατακρίνω, condemn. ⁷ ἐμπαίζω, mock. ⁸ μαστιγώω, whip, lash. ⁹ ἐμπτύω, spit upon. ¹⁰ προσπορεύομαι, approach, come near. ¹¹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ¹² εὐώνυμος, of good name, euph. for left.

αὐτοῖς, Οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ
 πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα¹ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; Οἱ δὲ 39
 εἶπον αὐτῷ, Δυνάμεθα. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τὸ μὲν
 ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα¹ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι
 βαπτισθήσεσθε· τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων² 40
 οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται. Καὶ ἀκούσαντες οἱ 41
 δέκα³ ἤρξαντο ἀγανακτεῖν⁴ περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. Ὁ δὲ 42
 Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος⁵ αὐτοὺς λέγει αὐτοῖς, Οἶδατε ὅτι οἱ
 δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν⁶ αὐτῶν, καὶ οἱ
 μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν⁷ αὐτῶν. Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν 43
 ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν ἔσται ὑμῶν
 διάκονος· καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων 44
 δούλος. Καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι, 45
 ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον⁸ ἀντὶ⁹
 πολλῶν.

Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεριχά· καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ Ἱεριχά, καὶ 46
 τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς Τιμαίου¹⁰
 Βαρτίμαιος¹¹ ὁ τυφλὸς ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν.¹² Καὶ 47

¹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ² εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ³ δέκα, ten, 10. ⁴ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁵ προσκαλέω, summon. ⁶ κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over. ⁷ κατεξουσιάζω, exercise authority over. ⁸ λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ⁹ ἀντὶ, instead of, in place of. ¹⁰ Τιμαῖος, ου, ό, Timaeus. ¹¹ Βαρτιμαῖος, ου, ό, Bartimaeus. ¹² προσαιτέω, beg.

ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖός¹ ἐστίν, ἤρξατο κράζειν καὶ
λέγειν, Ὁ υἱὸς Δαυὶδ, Ἰησοῦ, ἐλέησόν² με. Καὶ ἐπετίμων αὐτῷ 48
πολλοί, ἵνα σιωπήσῃ·³ ὁ δὲ πολλῶ μᾶλλον ἔκραζεν, Υἱὲ Δαυὶδ,
ἐλέησόν² με. Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι· καὶ 49
φωνοῦσιν τὸν τυφλόν, λέγοντες αὐτῷ, Θάρσει·⁴ ἔγεραι, φωνεῖ
σε. Ὁ δὲ ἀποβαλὼν⁵ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν 50
Ἰησοῦν. Καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τί θέλεις ποιήσω
σοί; Ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ, Ῥαββουνί,⁶ ἵνα ἀναβλέψω.⁷ Ὁ δὲ 52
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ὑπαγε· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Καὶ
εὐθέως ἀνέβλεψεν,⁷ καὶ ἠκολούθει τῷ Ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ.

Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱερουσαλήμ, εἰς Βηθσφαγή⁸ καὶ Βηθανίαν,⁹ 11
πρὸς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν,¹⁰ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ,
καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην¹¹ τὴν κατέναντι¹² 2
ὑμῶν· καὶ εὐθέως εἰσπορευόμενοι¹³ εἰς αὐτὴν εὐρήσετε πῶλον¹⁴
δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκάθικεν· λύσαντες αὐτὸν
ἀγάγετε. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Τί ποιεῖτε τούτου; εἴπατε ὅτι Ὁ 3
κύριος αὐτοῦ χρειάν ἔχει· καὶ εὐθέως αὐτὸν ἀποστέλλει ὧδε. 4
Ἀπήλθον δὲ καὶ εὔρον πῶλον¹⁴ δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν ἔξω

¹ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ² ἐλεέω, have mercy, pity. ³ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁴ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁵ ἀποβάλλω, throw away, cast aside. ⁶ ραββουνί, Rabboni, my master. ⁷ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁸ Βηθσφαγή, ἡ, Bethphage. ⁹ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁰ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ¹¹ κώμη, ης, ἡ, village. ¹² κατέναντι, over against, opposite. ¹³ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁴ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass.

ἐπὶ τοῦ ἀμφοδου,¹ καὶ λύνουσιν αὐτόν. Καὶ τινες τῶν ἐκεῖ 5
 ἐστηκότων ἔλεγον αὐτοῖς, Τί ποιεῖτε λύνοντες τὸν πῶλον;² Οἱ δὲ 6
 εἶπον αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο³ ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. 7
 Καὶ ἤγαγον τὸν πῶλον² πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ ἐπέβαλον⁴ αὐτῷ τὰ
 ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῷ. Πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια 8
 αὐτῶν ἔστρωσαν⁵ εἰς τὴν ὁδόν· ἄλλοι δὲ στοιβάδας⁶ ἔκοπτον⁷ ἐκ
 τῶν δένδρων,⁸ καὶ ἐστρώννουν⁵ εἰς τὴν ὁδόν. Καὶ οἱ προάγοντες⁹ 9
 καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες, Ὡσαννά·¹⁰ εὐλογημένος
 ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη 10
 βασιλεία ἐν ὀνόματι κυρίου τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαυίδ. Ὡσαννά¹⁰
 ἐν τοῖς ὑψίστοις.¹¹

Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἰς τὸ ἱερόν· καὶ 11
 περιβλεψάμενος¹² πάντα, ὀψίας¹³ ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν
 εἰς Βηθανίαν¹⁴ μετὰ τῶν δώδεκα.

Καὶ τῇ ἐπαύριον¹⁵ ἐξεληθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας,¹⁴ ἐπείνασεν.¹⁶ 12
 Καὶ ἰδὼν συκὴν¹⁷ μακρόθεν,¹⁸ ἔχουσιν φύλλα,¹⁹ ἦλθεν εἰ ἄρα²⁰
 εὐρήσει τι ἐν αὐτῇ· καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτήν, οὐδὲν εὔρεν εἰ μὴ

¹ ἄμφοδον, ου, τό, street, quarter. ² πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ³ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁴ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon.
⁵ στρωννύω, spread, furnish. ⁶ στοιβάς, αδος, ἡ, bough, branch of a tree. ⁷ κόπτω, strike, smite. ⁸ δένδρον, ου, τό, tree. ⁹ προάγω, lead forth, go before. ¹⁰ ὠσαννά, hosanna. ¹¹ ὑψιστος, highest, most high. ¹² περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹³ ὀψιος, late.
¹⁴ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁵ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ¹⁶ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁷ συκὴ, ἡς, ἡ, fig tree. ¹⁸ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁹ φύλλον, ου, τό, leaf. ²⁰ ἄρα, so? (introduces a question).

φύλλα: ¹ οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων. ² Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 14
αὐτῇ, Μηκέτι ³ ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μηδεὶς καρπὸν φάγοι. Καὶ
ἡκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεροσόλυμα: καὶ εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν 15
ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας ⁴ καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ:
καὶ τὰς τραπέζας ⁵ τῶν κολλυβιστῶν, ⁶ καὶ τὰς καθέδρας ⁷ τῶν
πωλούντων ⁴ τὰς περιστεράς ⁸ κατέστρεψεν: ⁹ καὶ οὐκ ἤφιεν ἵνα τις 16
διενέγκῃ ¹⁰ σκεῦος ¹¹ διὰ τοῦ ἱεροῦ. Καὶ ἐδίδασκεν, λέγων αὐτοῖς, 17
Οὐ γέγραπται ὅτι Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται
πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν; Ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον ¹²
ληστῶν. ¹³ Καὶ ἡκουσαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ 18
ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀπολέσωσιν: ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτόν, ὅτι πᾶς ὁ
ὄχλος ἐξεπλήσσετο ¹⁴ ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.

Καὶ ὅτε ὁ ψῆ ¹⁵ ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως. 19

Καὶ πρωτῆ ¹⁶ παραπορευόμενοι, ¹⁷ εἶδον τὴν συκῇν ¹⁸ ἐξηραμμένην ¹⁹ ἐκ 20
ρίζων. ²⁰ Καὶ ἀναμνησθεὶς ²¹ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ, Ραββί, ἴδε, ἡ 21
συκῇ ¹⁸ ἦν κατηράσω ²² ἐξήρანται. ¹⁹ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς λέγει 22

¹ φύλλον, ου, τό, leaf. ² σύκων, ου, τό, fig. ³ μηκέτι, no longer. ⁴ πωλέω, sell. ⁵ τράπεζα, ης, ή, table. ⁶ κολλυβιστής, οὔ, ό, moneychanger, money-changer. ⁷ καθέδρα, ας, ή, seat, chair. ⁸ περιστέρα, ᾶς, ή, dove. ⁹ καταστρέφω, overturn, destroy. ¹⁰ διαφέρω, differ, carry through. ¹¹ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ¹² σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ¹³ ληστής, οὔ, ό, robber, brigand. ¹⁴ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹⁵ ὁ ψῆ, long after, late. ¹⁶ πρωτῆ, early in the morning, at dawn. ¹⁷ παραπορεύομαι, go beside, go past. ¹⁸ συκῇ, ης, ή, fig tree. ¹⁹ ξηραίνω, dry up, parch. ²⁰ ρίζα, ης, ή, root, that which grows from the root. ²¹ ἀναμιμνήσκω, remind, remember. ²² καταράομαι, curse.

αὐτοῖς, Ἔχετε πίστιν θεοῦ. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ 23
 τῷ ὄρει τούτῳ, Ἀρθῇτι, καὶ βλήθῃτι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ
 διακριθῇ¹ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύσῃ ὅτι ἃ λέγει γίνεται:
 ἔσται αὐτῷ ὃ ἂν εἴπῃ. Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, Πάντα ὅσα ἂν 24
 προσευχόμενοι αἰτήσθε, πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε, καὶ ἔσται
 ὑμῖν. Καὶ ὅταν στήκητε² προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατὰ 25
 τινος· ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφῇ ὑμῖν τὰ
 παραπτώματα³ ὑμῶν. Εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν 26
 ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφήσει τὰ παραπτώματα³ ὑμῶν.

Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος 27
 αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ
 πρεσβύτεροι, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; 28
 Καὶ τίς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν ἵνα ταῦτα ποιῇς; Ὁ δὲ 29
 Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ἐπερωτήσω ὑμᾶς καὶ ἐγὼ ἕνα
 λόγον, καὶ ἀποκρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα
 ποιῶ. Τὸ βάπτισμα⁴ Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; 30
 Ἀποκρίθητέ μοι. Καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες, Ἐὰν 31
 εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; 32
 Ἀλλ' εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, ἐφοβοῦντο τὸν λαόν· ἅπαντες γὰρ

¹ διακρίνω, discriminate, judge. ² στήκω, stand, stand fast. ³ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ⁴ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism.

εἶχον τὸν Ἰωάννην, ὅτι ὄντως¹ προφήτης ἦν. Καὶ ἀποκριθέντες 33
λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ, Οὐκ οἶδαμεν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς λέγει
αὐτοῖς, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγειν, Ἀμπελῶνα² ἐφύτευσεν³ 12
ἄνθρωπος, καὶ περιέθηκεν⁴ φραγμόν,⁵ καὶ ὠρυξεν⁶ ὑπολήνιον,⁷
καὶ ὠκοδόμησεν πύργον,⁸ καὶ ἐξέδοτο⁹ αὐτὸν γεωργοῖς,¹⁰ καὶ
ἀπεδήμησεν.¹¹ Καὶ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς¹⁰ τῷ καιρῷ 2
δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν¹⁰ λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ
ἀμπελῶνος.² Οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν,¹² καὶ ἀπέστειλαν 3
κενόν.¹³ Καὶ πάλιν ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον: 4
κάκεϊνον¹⁴ λιθοβολήσαντες¹⁵ ἐκεφαλαίωσαν,¹⁶ καὶ ἀπέστειλαν
ἡτιμωμένον.¹⁷ Καὶ πάλιν ἄλλον ἀπέστειλεν: κάκεϊνον¹⁴ 5
ἀπέκτειναν: καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες,¹² τοὺς δὲ
ἀποκτείνοντες. Ἔτι οὖν ἓνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐτοῦ, 6
ἀπέστειλεν καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων ὅτι
Ἐντραπήσονται¹⁸ τὸν υἱόν μου. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ¹⁰ εἶπον 7
πρὸς ἑαυτοὺς ὅτι Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος:¹⁹ δεῦτε,²⁰
ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία.²¹ Καὶ 8

¹ ὄντως, really, indeed. ² ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ³ φυτεύω, plant. ⁴ περιτίθημι, place around, put around. ⁵ φραγμός, οἰ, ὁ, wall, fence. ⁶ ὀρύσσω, dig, dig out. ⁷ ὑπολήνιον, οὐ, τό, wine trough, vat. ⁸ πύργος, οὐ, ὁ, tower, fortified structure. ⁹ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ¹⁰ γεωργός, οἱ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹¹ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹² δέρω, beat, flay. ¹³ κενός, empty, vain. ¹⁴ κάκεϊνος, and he, and she. ¹⁵ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹⁶ κεφαλαῖω, wound in the head. ¹⁷ ἀτιμώ, dishonor, treat shamefully. ¹⁸ ἐντρέπω, turn about, reverence. ¹⁹ κληρονόμος, οὐ, ὁ, heir, inheritor. ²⁰ δεῦτε, come!. ²¹ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance.

λαβόντες αὐτὸν ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος.¹ 9

Τί οὖν ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος;¹ Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργούς,² καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα¹ ἄλλοις. 10

Οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε, Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν³ οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας:⁴ παρὰ κυρίου 11

ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμαστή⁵ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; Καὶ 12

ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον: ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπεν: καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

Καὶ ἀποστέλλουσιν πρὸς αὐτόν τινὰς τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν 13

Ἑρῳδιανῶν,⁶ ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσιν⁷ λόγῳ. Οἱ δὲ ἐλθόντες 14

λέγουσιν αὐτῷ, Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ἀληθής⁸ εἶ, καὶ οὐ μέλει⁹ σοι περὶ οὐδενός: οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις. Ἐξεστὶν κῆνσον¹⁰

Καίσαρι¹¹ δοῦναι, ἢ οὐ; Δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν; Ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν 15

τὴν ὑπόκρισιν¹² εἶπεν αὐτοῖς, Τί με πειράζετε; Φέρετέ μοι

δηνάριον,¹³ ἵνα ἴδω. Οἱ δὲ ἤνεγκαν. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τίνος ἡ 16

εἰκὼν¹⁴ αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφὴ;¹⁵ Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Καίσαρος.¹¹ 17

¹ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ² γεωργός, οὐ, ὁ, farmer, worker of the soil. ³ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁴ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ⁵ θαυμαστός, wonderful, marvelous. ⁶ Ἑρῳδιανοί, ὠν, ὁ, Herodian, Herodians. ⁷ ἀγρεύω, trap, catch. ⁸ ἀληθής, true, unconcealed. ⁹ μέλει, it is a care, it concerns. ¹⁰ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ¹¹ Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ¹² ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ¹³ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁴ εἰκὼν, ὄνος, ἡ, image, likeness. ¹⁵ ἐπιγραφὴ, ἡς, ἡ, inscription, title.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος
Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ.

Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι¹ πρὸς αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν 18
ἀνάστασιν μὴ εἶναι· καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, 19
Διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν ὅτι Ἐάν τινος ἀδελφὸς
ἀποθάνῃ, καὶ καταλίπῃ² γυναῖκα, καὶ τέκνα μὴ ἀφῇ, ἵνα λάβῃ ὁ
ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσῃ³ σπέρμα τῷ
ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἐπτὰ ἀδελφοὶ ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβεν 20
γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκεν σπέρμα· καὶ ὁ δεύτερος 21
ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπέθανεν, καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκεν σπέρμα· καὶ
ὁ τρίτος ὡσαύτως.⁴ Καὶ ἔλαβον αὐτήν οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐκ ἀφῆκαν 22
σπέρμα. Ἐσχάτη πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ ἀναστάσει, 23
ὅταν ἀναστῶσιν, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; Οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον
αὐτήν γυναῖκα. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ διὰ 24
τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ
θεοῦ; Ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν,⁵ οὔτε 25
γαμίσκονται,⁶ ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Περὶ δὲ 26
τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ⁷ Μωσέως,
ἐπὶ τοῦ βάτου,⁸ ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεός, λέγων, Ἐγὼ ὁ θεὸς

¹ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ² καταλείπω, leave, leave behind. ³ ἐξανίστημι, raise up, rise up. ⁴ ὡσαύτως, likewise. ⁵ γαμέω, marry. ⁶ γαμίσκω, give in marriage. ⁷ βιβλος, ου, ἡ, book, scroll. ⁸ βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure).

Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς 27
νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς ζώντων: ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε.

Καὶ προσελθὼν εἰς τῶν γραμματέων, ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων, 28
εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπηρώτησεν αὐτόν, Ποία
ἐστὶν πρώτη πάντων ἐντολή; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ ὅτι 29
Πρώτη πάντων τῶν ἐντολῶν, Ἄκουε, Ἰσραήλ: κύριος ὁ θεὸς
ἡμῶν, κύριος εἷς ἐστίν: καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ 30
ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης
τῆς διανοίας² σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος³ σου. Αὕτη πρώτη
ἐντολή. Καὶ δευτέρα ὁμοία αὕτη, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον⁴ σου 31
ὡς σεαυτόν. Μείζων τούτων ἄλλη ἐντολή οὐκ ἔστιν. Καὶ εἶπεν 32
αὐτῷ ὁ γραμματεὺς, Καλῶς, διδάσκαλε, ἐπ' ἀληθείας εἶπας ὅτι
εἷς ἐστίν, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ: καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτόν 33
ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως,⁵ καὶ ἐξ ὅλης τῆς
ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος,³ καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον⁴ ὡς
ἑαυτόν, πλεῖον ἐστὶν πάντων τῶν ὀλοκαυτωμάτων⁶ καὶ θυσιῶν.⁷ 34
Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν αὐτόν ὅτι νουνεχῶς⁸ ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ,
Οὐ μακρὰν⁹ εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. Καὶ οὐδεὶς οὐκέτι
ἐτόλμα¹⁰ αὐτόν ἐπερωτῆσαι.

¹ συζητέω, discuss, dispute. ² διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ³ ἰσχύς, ὅς, ἡ, strength, power. ⁴ πλησίον, near, neighbor (as a noun).

⁵ σύνεσις, εως, ἡ, understanding, insight. ⁶ ὀλοκαύτωμα, τος, τό, whole burnt offering. ⁷ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ⁸ νουνεχῶς, wisely, thoughtfully. ⁹ μακρὰν, far away. ¹⁰ τολμάω, dare, endure.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, Πῶς 35

λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι ὁ χριστὸς υἱὸς ἐστὶν Δαυὶδ; Αὐτὸς 36

γὰρ Δαυὶδ εἶπεν ἐν πνεύματι ἁγίῳ, Λέγει ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου,

Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον¹

τῶν ποδῶν σου. Αὐτὸς οὖν Δαυὶδ λέγει αὐτὸν κύριον: καὶ πόθεν² 37

υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν; Καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως.³

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, Βλέπετε ἀπὸ τῶν 38

γραμματέων, τῶν θελόντων ἐν στολαῖς⁴ περιπατεῖν, καὶ

ἀσπασμοὺς⁵ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,⁶ καὶ πρωτοκαθεδρίας⁷ ἐν ταῖς 39

συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας⁸ ἐν τοῖς δείπνοις: ⁹οἱ κατεσθίοντες 40

τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν,¹¹ καὶ προφάσει¹² μακρὰ¹³ προσευχόμενοι:

οὗτοι λήψονται περισσότερον¹⁴ κρίμα.¹⁵

Καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι¹⁶ τοῦ γαζοφυλακίου¹⁷ ἐθεώρει πῶς 41

ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν¹⁸ εἰς τὸ γαζοφυλάκιον: ¹⁷καὶ πολλοὶ

πλούσιοι¹⁹ ἔβαλλον πολλά. Καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα¹¹ πτωχὴ 42

ἔβαλεν λεπτὰ²⁰ δύο, ὃ ἐστὶν κοδράντης.²¹ Καὶ προσκαλεσάμενος²² 43

τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα¹¹

¹ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ² πόθεν, from where? whence. ³ ἡδέως, gladly. ⁴ στολή, ἤς, ἡ, equipment, apparel. ⁵ ἀσπασμός, οὐ, ὁ, greeting, salutation. ⁶ ἀγορά, ἁς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁷ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor. ⁸ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ⁹ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹⁰ κατεσθίω, eat up, devour. ¹¹ χήρα, ας, ἡ, widow. ¹² πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ¹³ μακρός, long, far distant. ¹⁴ περισσός, excessive, abundant. ¹⁵ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ¹⁶ κατέναντι, over against, opposite. ¹⁷ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ¹⁸ χαλκός, οὐ, ὁ, money, copper or bronze. ¹⁹ πλούσιος, rich. ²⁰ λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ²¹ κοδράντης, ου, ὁ, quadrans (penny). ²² προσκαλέω, summon.

αὕτη ἡ πτωχὴ πλείον πάντων βέβληκεν τῶν βαλλόντων εἰς τὸ
 γαζοφυλάκιον:¹ πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον: 44
 αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως² αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον
 τὸν βίον³ αὐτῆς.

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἰς τῶν 13
 μαθητῶν αὐτοῦ, Διδάσκαλε, ἴδε, ποταποὶ⁴ λίθοι καὶ ποταπαὶ⁵
 οἰκοδομαί.⁵ Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Βλέπεις ταύτας 2
 τὰς μεγάλας οἰκοδομάς;⁵ Οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ μὴ
 καταλυθῇ.⁶

Καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν⁷ κατέναντι⁸ τοῦ 3
 ἱεροῦ, ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ
 Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας,⁹ Εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ 4
 σημεῖον ὅταν μέλλῃ πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι;¹⁰ Ὁ δὲ Ἰησοῦς 5
 ἀποκριθεὶς αὐτοῖς ἤρξατο λέγειν, Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ.
 Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες ὅτι Ἐγώ 6
 εἰμι: καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. Ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους¹¹ 7
 καὶ ἀκοάς¹² πολέμων,¹¹ μὴ θροεῖσθε:¹³ δεῖ γὰρ γενέσθαι, ἀλλ'
 οὐπω¹⁴ τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία 8

¹ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ² ὑστέρησις, εως, ἡ, need, want. ³ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ⁴ ποταπός, what kind of? what type of?

⁵ οἰκοδομή, ἡς, ἡ, building, edification. ⁶ καταλύω, destroy, lodge. ⁷ ἐλαιά, ας, ἡ, olive tree. ⁸ κατέναντι, over against, opposite. ⁹ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹⁰ συντελέω, complete, accomplish. ¹¹ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ¹² ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ¹³ θροέω, disturb, agitate.

¹⁴ οὐπω, not yet.

ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται σεισμοί¹ κατὰ τόπους, καὶ ἔσονται
 λιμοὶ² καὶ ταραχαί·³ ἀρχαὶ ὠδίνων⁴ ταῦτα.

Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτοὺς· παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια,⁵ 9
 καὶ εἰς συναγωγὰς δαρήσεσθε,⁶ καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων⁷ καὶ βασιλέων
 σταθήσεσθε ἕνεκεν⁸ ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον⁹ αὐτοῖς. Καὶ εἰς πάντα 10
 τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. Ὅταν δὲ 11
 ἀγάγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε¹⁰ τί λαλήσητε,
 μηδὲ μελετᾶτε·¹¹ ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο
 λαλεῖτε· οὐ γὰρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ
 ἅγιον. Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ 12
 τέκνον· καὶ ἐπαναστήσονται¹² τέκνα ἐπὶ γονεῖς,¹³ καὶ
 θανατώσουσιν¹⁴ αὐτούς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ 13
 τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας¹⁵ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

Ὅταν δὲ ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα¹⁶ τῆς ἐρημώσεως,¹⁷ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ 14
 Δανιήλ τοῦ προφήτου, ἐστὼς ὅπου οὐ δεῖ – ὁ ἀναγινώσκων
 νοείτω¹⁸ – τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν¹⁹ εἰς τὰ ὄρη· ὁ δὲ ἐπὶ 15
 τοῦ δώματος²⁰ μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰσελθέτω ἄραι

¹ σεισμός, οὐ, ὁ, earthquake, storm. ² λιμός, οὐ, ὁ, hunger, famine. ³ ταραχή, ἡ, disturbance, tumult. ⁴ ὠδίν, ἴνος, ἡ, birth pang, agony. ⁵ συνέδριον, οὐ, τό, council, Sanhedrin. ⁶ δέρω, beat, flay. ⁷ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁸ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁹ μαρτύριον, οὐ, τό, testimony, witness. ¹⁰ προμεριμνάω, be anxious beforehand. ¹¹ μελετάω, take care, take pains with. ¹² ἐπανίστημι, rise up against. ¹³ γονεύς, ἑως, ὁ, parent. ¹⁴ θανατώω, put to death, subdue. ¹⁵ ὑπομένω, tarry, endure. ¹⁶ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ¹⁷ ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ¹⁸ νοέω, understand, consider. ¹⁹ φεύγω, flee, escape. ²⁰ δῶμα, τος, τό, house, housetop.

τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ὧν μὴ ἐπιστρεψάτω 16
 εἰς τὰ ὀπίσω, ἄραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ¹ 17
 ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις² ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. 18
 Προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ³ ὑμῶν χειμῶνος.⁴ 19
 Ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλίψις, οἷα⁵ οὐ γέγονεν τοιαύτη
 ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως⁶ ἣς ἔκτισεν⁷ ὁ θεὸς ἕως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ
 γένηται. Καὶ εἰ μὴ κύριος ἐκολόβωσεν⁸ τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν 20
 ἐσώθη πᾶσα σὰρξ· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτούς,⁹ οὓς ἐξελέξατο,¹⁰
 ἐκολόβωσεν⁸ τὰς ἡμέρας. Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἰδοὺ, ὧδε ὁ 21
 χριστός, ἢ Ἰδοὺ, ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε. Ἐγερθήσονται γὰρ 22
 ψευδόχριστοι¹¹ καὶ ψευδοπροφῆται,¹² καὶ δώσουσιν σημεῖα καὶ
 τέρατα,¹³ πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν,¹⁴ εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.⁹ 23
 Ὑμεῖς δὲ βλέπετε· ἰδοὺ, προεῖρηκα¹⁵ ὑμῖν πάντα.

Ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην, ὁ ἥλιος 24
 σκοτισθήσεται,¹⁶ καὶ ἡ σελήνη¹⁷ οὐ δώσει τὸ φέγγος¹⁸ αὐτῆς, καὶ 25
 οἱ ἀστέρες¹⁹ τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτοντες,²⁰ καὶ αἱ δυνάμεις
 αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται.²¹ Καὶ τότε ὀψονται τὸν υἱὸν 26
 τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις²² μετὰ δυνάμεως πολλῆς

¹ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ² θηλάζω, suckle, nurse. ³ φυγὴ, ἥς, ἡ, flight. ⁴ χειμῶν, ὧνος, ὁ, winter, storm. ⁵ οἷος, such as, of what kind. ⁶ κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ⁷ κτίζω, create, form. ⁸ κολοβόω, curtail, shorten. ⁹ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁰ ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹¹ ψευδόχριστος, ου, ὁ, false Christ or Messiah, false Christ. ¹² ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ¹³ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ¹⁴ ἀποπλανᾶω, mislead, cause to wander astray. ¹⁵ προλέγω, say beforehand, forewarn. ¹⁶ σκοτίζω, darken. ¹⁷ σελήνη, ἡς, ἡ, moon. ¹⁸ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ¹⁹ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ²⁰ ἐκπίπτω, fall away, fall out. ²¹ σαλεύω, shake, excite. ²² νεφέλη, ἡς, ἡ, cloud.

καὶ δόξης. Καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ 27
ἐπισυναῖξει¹ τοὺς ἐκλεκτοὺς² αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ’
ἄκρου³ γῆς ἕως ἄκρου³ οὐρανοῦ.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς⁴ μάθετε⁵ τὴν παραβολήν· ὅταν αὐτῆς ἦδη ὁ 28
κλάδος⁶ ἀπαλὸς⁷ γένηται, καὶ ἐκφύῃ⁸ τὰ φύλλα,⁹ γινώσκετε ὅτι
ἐγγὺς τὸ θέρος¹⁰ ἐστίν· οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ταῦτα ἴδητε 29
γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν 30
ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ¹¹ ἡ γενεὰ αὕτη, μέχρι¹² οὗ πάντα ταῦτα
γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται,¹¹ οἱ δὲ λόγοι μου οὐ 31
μὴ παρέλθωσιν.¹¹ Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἢ ὥρας οὐδεὶς 32
οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ. 33
Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε¹³ καὶ προσεύχεσθε· οὐκ οἶδατε γὰρ πότε ὁ
καιρὸς ἐστίν. Ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος¹⁴ ἀφείς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, 34
καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἐκάστω τὸ ἔργον
αὐτοῦ, καὶ τῷ θυρωρῷ¹⁵ ἐνετείλατο¹⁶ ἵνα γρηγορῇ.¹⁷ Γρηγορεῖτε¹⁷ 35
οὖν· οὐκ οἶδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ὀψέ,¹⁸ ἢ
μεσονυκτίου,¹⁹ ἢ ἀλεκτοροφωνίας,²⁰ ἢ πρωΐ·²¹ μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης 36
εὕρη ὑμᾶς καθεύδοντας.²³ Ἄ δὲ ὑμῖν λέγω πᾶσιν λέγω, 37

¹ ἐπισυναῖγω, gather, gather together. ² ἐκλεκτός, chosen, elect. ³ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ⁴ συκῆ, ἦς, ἡ, fig tree. ⁵ μαθησάμενος, learn, ascertain. ⁶ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ⁷ ἀπαλός, tender. ⁸ ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ⁹ φύλλον, ου, τό, leaf. ¹⁰ θέρος, ους, τό, summer. ¹¹ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹² μέχρι, until, as far as (gen). ¹³ ἀγρυπνέω, sleepless, watchful. ¹⁴ ἀπόδημος, away on a journey, away from home. ¹⁵ θυρωρός, ου, ὁ, doorkeeper, gatekeeper. ¹⁶ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁷ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹⁸ ὀψέ, long after, late. ¹⁹ μεσονύκτιον, ου, τό, midnight. ²⁰ ἀλεκτοροφωνία, ας, ἡ, crowing of a rooster, cockcrow. ²¹ πρωί, early in the morning, at dawn. ²² ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ²³ καθεύδω, sleep.

Γρηγορεύετε.¹

Ἦν δὲ τὸ Πάσχα² καὶ τὰ ἄζυμα³ μετὰ δύο ἡμέρας· καὶ ἐζήτουν οἱ **14**

ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ⁴ κρατήσαντες

ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον δέ, Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ,⁵ μήποτε⁶ θόρυβος⁷ **2**

ἔσται τοῦ λαοῦ.

Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ,⁸ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ,⁹ **3**

κατακειμένου¹⁰ αὐτοῦ, ἦλθεν γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον¹¹ μύρου¹²

νάρδου¹³ πιστικῆς¹⁴ πολυτελοῦς·¹⁵ καὶ συντρίψασα¹⁶ τὸ

ἀλάβαστρον,¹¹ κατέχευεν¹⁷ αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς. Ἦσαν δέ **4**

τινες ἀγανακτοῦντες¹⁸ πρὸς ἑαυτούς, καὶ λέγοντες, Εἰς τί ἡ

ἀπώλεια¹⁹ αὕτη τοῦ μύρου¹² γέγονεν; Ἡδύνατο γὰρ τοῦτο **5**

πραθῆναι²⁰ ἐπάνω²¹ τριακοσίων²² δηναρίων,²³ καὶ δοθῆναι τοῖς

πτωχοῖς. Καὶ ἐνεβριμῶντο²⁴ αὐτῇ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἄφετε **6**

αὐτήν· τί αὐτῇ κόπους²⁵ παρέχετε;²⁶ Καλὸν ἔργον εἰργάσατο ἐν

ἐμοί. Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, καὶ ὅταν **7**

θέλητε δύνασθε αὐτοὺς εὖ²⁷ ποιῆσαι· ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. Ὁ **8**

ἔσχεν αὕτη ἐποίησεν· προέλαβεν²⁸ μυρίσαι²⁹ μου τὸ σῶμα εἰς τὸν

¹ γρηγορέω, watch, keep watch. ² πάσχα, τό, passover, passover feast. ³ ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ⁴ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ⁵ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁶ μήποτε, never, lest perchance. ⁷ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ⁸ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁹ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ¹⁰ κατακείμαι, lie down, lie sick. ¹¹ ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ¹² μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹³ νάρδος, ου, ἡ, spikenard, oil of nard. ¹⁴ πιστικός, genuine, pure. ¹⁵ πολυτελής, very costly, precious. ¹⁶ συντρίβω, break in pieces, crush. ¹⁷ καταχέω, pour out, down. ¹⁸ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹⁹ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ²⁰ πιπράσκω, sell. ²¹ ἐπάνω, above, over (gen). ²² τριακόσιοι, three hundred, 300. ²³ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ²⁴ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ²⁵ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ²⁶ παρέχω, offer, afford. ²⁷ εὖ, well, well done. ²⁸ προλαμβάνω, take beforehand, take before. ²⁹ μυρίζω, anoint.

ἐνταφιασμόν.¹ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ 9
 εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη
 λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον² αὐτῆς.

Καὶ ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης,³ εἰς τῶν δώδεκα, ἀπήλθεν πρὸς τοὺς 10
 ἀρχιερεῖς, ἵνα παραδῶ αὐτὸν αὐτοῖς. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν, 11
 καὶ ἐπηγγείλαντο⁴ αὐτῷ ἀργύριον⁵ δοῦναι, καὶ ἐζήτει πῶς
 εὐκαίρως⁶ αὐτὸν παραδῶ.

Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἁζύμων,⁷ ὅτε τὸ Πάσχα⁸ ἔθουν,⁹ λέγουσιν 12
 αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἐτοιμάσωμεν
 ἵνα φάγῃς τὸ Πάσχα;⁸ Καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, 13
 καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσῃ¹⁰ ὑμῖν
 ἄνθρωπος κεράμιον¹¹ ὕδατος βαστάζων·¹² ἀκολουθήσατε αὐτῷ, 14
 καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότη¹³ ὅτι Ὁ διδάσκαλος
 λέγει, Ποῦ ἐστὶν τὸ κατάλυμα,¹⁴ ὅπου τὸ Πάσχα⁸ μετὰ τῶν
 μαθητῶν μου φάγω; Καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνώγειον¹⁵ μέγα 15
 ἐστρωμένον¹⁶ ἑτοιμον·¹⁷ ἐκεῖ ἐτοιμάσατε ἡμῖν. Καὶ ἐξῆλθον οἱ 16
 μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν, καὶ εὔρον καθὼς εἶπεν

¹ ἐνταφιασμός, οὐ, ὅ, preparation for burial, burial. ² μνημόσυνον, οὐ, τό, memory, memorial. ³ Ἰσκαριώτης, οὐ, ὅ, Iscariot, man of Kerioth. ⁴ ἐπαγγέλλομαι, promise, profess. ⁵ ἀργύριον, οὐ, τό, silver, shekel. ⁶ εὐκαίρως, in season, conveniently. ⁷ ἁζυμος, unleavened, paschal feast. ⁸ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁹ θύω, sacrifice, kill. ¹⁰ ἀπαντάω, meet, encounter. ¹¹ κεράμιον, οὐ, τό, earthen vessel, jar. ¹² βαστάζω, bear, carry. ¹³ οἰκοδεσπότης, οὐ, ὅ, householder, head of a household. ¹⁴ κατάλυμα, τος, τό, lodging place, inn. ¹⁵ ἀνώγειον, οὐ, τό, upper room. ¹⁶ στρωννύω, spread, furnish. ¹⁷ ἑτοιμος, ready, prepared.

αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.¹

Καὶ ὀψίας² γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ ἀνακειμένων³ 17

αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ

ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ. Οἱ δὲ ἤρξαντο 19

λυπεῖσθαι,⁴ καὶ λέγειν αὐτῷ εἷς καθ' εἷς, Μήτι⁵ ἐγώ; Καὶ ἄλλος,

Μήτι⁵ ἐγώ; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ 20

ἐμβαπτόμενος⁶ μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον.⁷ Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ 21

ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ: οὐαὶ δὲ τῷ

ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται: καλὸν

ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος.

Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον, εὐλογήσας ἔκλασεν⁸ 22

καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, Λάβετε, φάγετε: τοῦτό ἐστιν τὸ

σῶμά μου. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, 23

καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτό ἐστιν τὸ 24

αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον.⁹

Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πίνω ἐκ τοῦ γενήματος¹⁰ τῆς 25

ἀμπέλου,¹¹ ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ

βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.

¹ πάσχα, τό, passover, passover feast. ² ὄψιος, late. ³ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁴ λυπέω, grieve, pain. ⁵ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁶ ἐμβαπτω, dip, dip into. ⁷ τρύβλιον, ου, τό, bowl, dish. ⁸ κλάω, break. ⁹ ἐκχέω, pour out, shed. ¹⁰ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹¹ ἀμπελος, ου, ἡ, vine.

Καὶ ὑμνήσαντες¹ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.² 26

Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι Πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἡμέρῃ 27

ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ· ὅτι γέγραπται, Πατάξω³ τὸν ποιμένα,⁴ καὶ

διασκορπισθήσεται⁵ τὰ πρόβατα. Ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με, 28

προάξω⁶ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ, Καὶ εἰ 29

πάντες σκανδαλισθήσονται,⁷ ἀλλ' οὐκ ἐγώ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ 30

Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω σοι ὅτι σὺ σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν⁸

ἢ δις⁹ ἀλέκτορα¹⁰ φωνῆσαι, τρίς¹¹ ἀπαρνήσῃ¹² με. Ὁ δὲ 31

ἐκπερισσοῦ ἔλεγεν μᾶλλον, Ἐάν με δέῃ συναποθανεῖν¹³ σοι, οὐ

μή σε ἀπαρνήσωμαι.¹² Ὡσαύτως¹⁴ δὲ καὶ πάντες ἔλεγον.

Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον¹⁵ οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανῆ,¹⁶ καὶ λέγει τοῖς 32

μαθηταῖς αὐτοῦ, Καθίσατε ὧδε, ἕως προσεύξωμαι. Καὶ 33

παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην μεθ'

ἑαυτοῦ, καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι¹⁷ καὶ ἀδημονεῖν.¹⁸ Καὶ λέγει 34

αὐτοῖς, Περίλυπός¹⁹ ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε

καὶ γρηγορεῖτε.²⁰ Καὶ προσελθὼν μικρόν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ 35

προσηύχετο ἵνα, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρέλθῃ²¹ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. 36

¹ ὑμνέω, sing to, praise. ² ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ³ πατάσσω, strike, smite. ⁴ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ⁵ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁶ προάγω, lead forth, go before. ⁷ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁸ πρὶν, before, formerly. ⁹ δις, twice. ¹⁰ ἀλέκτωρ, ὄρος, ὁ, rooster, cock. ¹¹ τρίς, thrice, three times. ¹² ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹³ συναποθνήσκω, die with, die together with. ¹⁴ ὡσαύτως, likewise. ¹⁵ χωρίον, οὐ, τό, place, field. ¹⁶ Γεθσημανῆ, ἡ, Gethsemane. ¹⁷ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ¹⁸ ἀδημονέω, distressed, troubled. ¹⁹ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ²⁰ γρηγορέω, watch, keep watch. ²¹ παρέρχομαι, pass by, go by.

Καὶ ἔλεγεν, Ἀββᾶ, ὁ πατήρ, πάντα δυνατά σοι. Παρένεγκε¹ τὸ
 ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο: ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ. Καὶ 37
 ἔρχεται καὶ εὐρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας,² καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ,
 Σίμων, καθεύδεις;² Οὐκ ἴσχυσας³ μίαν ὥραν γρηγορῆσαι;⁴ 38
 Γρηγορεῖτε⁴ καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμόν.⁵
 Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον,⁶ ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.⁷ Καὶ πάλιν 39
 ἀπελθὼν προσήξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπὼν. Καὶ ὑποστρέψας 40
 εὔρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας:² ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν
 βεβαρημένοι,⁸ καὶ οὐκ ᾔδεισαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσιν. Καὶ 41
 ἔρχεται τὸ τρίτον, καὶ λέγει αὐτοῖς, Καθεύδετε² λοιπὸν καὶ
 ἀναπαύεσθε.⁹ Ἀπέχει:¹⁰ ἦλθεν ἡ ὥρα. Ἰδοῦ, παραδίδοται ὁ υἱὸς
 τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν. Ἐγείρεσθε, 42
 ἄγωμεν. Ἰδοῦ, ὁ παραδιδούς με ἤγγικεν.

Καὶ εὐθέως, ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, παραγίνεται Ἰούδας, εἷς ὢν τῶν 43
 δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολλὸς μετὰ μαχαιρῶν¹¹ καὶ ξύλων,
 παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν
 πρεσβυτέρων. Δεδώκει δὲ ὁ παραδιδούς αὐτὸν σύσσημον¹³ 44
 αὐτοῖς, λέγων, Ὃν ἂν φιλήσω,¹⁴ αὐτός ἐστιν: κρατήσατε αὐτόν,
 καὶ ἀπαγάγετε¹⁵ ἀσφαλῶς.¹⁶ Καὶ ἔλθων, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ 45

¹ παραφέρω, carry away, remove. ² καθεύδω, sleep. ³ ἰσχύω, be strong, able. ⁴ γρηγορέω, watch, keep watch. ⁵ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ⁶ πρόθυμος, willing, ready. ⁷ ἀσθενής, weak, infirm. ⁸ βαρέω, burden, weigh down. ⁹ ἀναπαύω, refresh, take rest. ¹⁰ ἀπέχω, received, obtain. ¹¹ μάχαιρα, ἥ, ἡ, sword. ¹² ξύλον, οὐ, τό, wood, tree. ¹³ σύσσημον, οὐ, ἡ, signal, sign. ¹⁴ φιλέω, love, kiss. ¹⁵ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁶ ἀσφαλῶς, safely, securely.

λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, ῤαββί: καὶ κατεφίλησεν¹ αὐτόν. Οἱ δὲ 46
 ἐπέβαλον² ἐπ' αὐτόν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Εἷς 47
 δὲ τις τῶν παρεστηκότων σπασάμενος³ τὴν μάχαιραν⁴ ἔπαισεν⁵
 τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφείλεν⁶ αὐτοῦ τὸ ὠτίον.⁷ Καὶ 48
 ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὡς ἐπὶ ληστὴν⁸ ἐξήλθετε μετὰ
 μαχαιρῶν⁴ καὶ ξύλων⁹ συλλαβεῖν¹⁰ με; Καθ' ἡμέραν ἤμην πρὸς 49
 ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με: ἀλλ' ἵνα
 πληρωθῶσιν αἱ γραφαί. Καὶ ἀφέντες αὐτόν πάντες ἔφυγον.¹¹ 50

Καὶ εἷς τις νεανίσκος¹² ἠκολούθησεν αὐτῷ, περιβεβλημένος¹³ 51
 σινδόνα¹⁴ ἐπὶ γυμνοῦ.¹⁵ Καὶ κρατοῦσιν αὐτόν οἱ νεανίσκοι:¹² ὁ δὲ 52
 καταλιπὼν¹⁶ τὴν σινδόνα¹⁴ γυμνὸς¹⁵ ἔφυγεν¹¹ ἀπ' αὐτῶν.

Καὶ ἀπήγαγον¹⁷ τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα: καὶ συνέρχονται 53
 αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς. 54
 Καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν¹⁸ ἠκολούθησεν αὐτῷ ἕως ἔσω¹⁹ εἰς
 τὴν αὐλὴν²⁰ τοῦ ἀρχιερέως: καὶ ἦν συγκαθήμενος²¹ μετὰ τῶν
 ὑπηρετῶν,²² καὶ θερμαινόμενος²³ πρὸς τὸ φῶς. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς 55
 καὶ ὅλον τὸ συνέδριον²⁴ ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν, εἰς

¹ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ² ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ³ σπάω, draw (as a sword). ⁴ μάχαιρα, ἡς, ἡ, sword. ⁵ παίω, strike, hit. ⁶ ἀφαιρέω, take away, smite off. ⁷ ὠτίον, ου, τό, ear. ⁸ ληστής, ου, ό, robber, brigand. ⁹ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ¹⁰ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹¹ φεύγω, flee, escape. ¹² νεανίσκος, ου, ό, youth, young man. ¹³ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁴ σινδών, όνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ¹⁵ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ¹⁶ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁷ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁸ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁹ ἔσω, within, inside. ²⁰ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ²¹ συγκαθήμεναι, sit with. ²² ὑπηρέτης, ου, ό, servant, assistant. ²³ θερμαίνω, warm. ²⁴ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin.

τὸ θανατῶσαι¹ αὐτόν, καὶ οὐχ εὑρισκον. Πολλοὶ γὰρ 56
 ἐψευδομαρτύρουν² κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι³ αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. 57
 Καὶ τινες ἀναστάντες ἐψευδομαρτύρουν² κατ' αὐτοῦ, λέγοντες 58
 ὅτι Ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος ὅτι Ἐγὼ καταλύσω⁴ τὸν
 ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον,⁵ καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον
 ἀχειροποίητον⁶ οἰκοδομήσω. Καὶ οὐδὲ οὕτως ἴση³ ἦν ἡ μαρτυρία 59
 αὐτῶν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς μέσον ἐπηρώτησεν τὸν 60
 Ἰησοῦν, λέγων, Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; Τί οὗτοί σου
 καταμαρτυροῦσιν;⁷ Ὁ δὲ ἐσιώπα,⁸ καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Πάλιν 61
 ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ
 υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ;⁹ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐγὼ εἰμι. Καὶ ὄψεσθε 62
 τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν καθήμενον τῆς δυνάμεως, καὶ
 ἐρχόμενον μετὰ τῶν νεφελῶν¹⁰ τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς 63
 διαρρήξας¹¹ τοὺς χιτῶνας¹² αὐτοῦ λέγει, Τί ἔτι χρειάν ἔχομεν
 μαρτύρων; Ἠκούσατε τῆς βλασφημίας.¹³ Τί ὑμῖν φαίνεται; Οἱ 64
 δὲ πάντες κατέκριναν¹⁴ αὐτὸν εἶναι ἔνοχον¹⁵ θανάτου. Καὶ 65
 ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν¹⁶ αὐτῷ, καὶ περικαλύπτειν¹⁷ τὸ
 πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ κολαφίζειν¹⁸ αὐτόν, καὶ λέγειν αὐτῷ,
 Προφῆτευσον.¹⁹ Καὶ οἱ ὑπηρέται²⁰ ῥαπίσμασιν²¹ αὐτὸν ἔβαλλον.

¹ θανατῶω, put to death, subdue. ² ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ³ ἴσος, equal, identical. ⁴ καταλύω, destroy, lodge. ⁵ χειροποίητος, made by hand, done or made with hands. ⁶ ἀχειροποίητος, not made with hands, not made by hand. ⁷ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ⁸ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁹ εὐλογητός, well spoken of, blessed. ¹⁰ νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ¹¹ διαρρήσσω, tear asunder. ¹² χιτῶν, ὄνος, δ, tunic, garment. ¹³ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹⁴ κατακρίνω, condemn. ¹⁵ ἔνοχος, involved in, liable. ¹⁶ ἐμπτύω, spit upon. ¹⁷ περικαλύπτω, cover, conceal. ¹⁸ κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly. ¹⁹ προφητεύω, prophesy, foretell. ²⁰ ὑπηρέτης, ου, ό, servant, assistant. ²¹ ῥάπισμα, τος, τό, blow, slap in the face.

Καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ¹ κάτω,² ἔρχεται μία τῶν 66
 παιδισκῶν³ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον 67
 θερμαινόμενον,⁴ ἐμβλέψασα⁵ αὐτῷ λέγει, Καὶ σὺ μετὰ τοῦ
 Ναζαρηνοῦ⁶ Ἰησοῦ ἦσθα. Ὁ δὲ ἡρνήσατο, λέγων, Οὐκ οἶδα, 68
 οὐδὲ ἐπίσταμαι⁷ τί σὺ λέγεις. Καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον:⁸
 καὶ ἀλέκτωρ⁹ ἐφώνησεν. Καὶ ἡ παιδίσκη³ ἰδοῦσα αὐτὸν πάλιν 69
 ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεστηκόσιν ὅτι Οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστίν. Ὁ 70
 δὲ πάλιν ἡρνεῖτο. Καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον
 τῷ Πέτρῳ, Ἀληθῶς¹⁰ ἐξ αὐτῶν εἶ: καὶ γὰρ Γαλιλαῖος¹¹ εἶ, καὶ ἡ
 λαλιά¹² σου ὁμοιάζει. ¹³ Ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν¹⁴ καὶ ὀμνύναι¹⁵ 71
 ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε. Καὶ ἐκ δευτέρου 72
 ἀλέκτωρ⁹ ἐφώνησεν. Καὶ ἀνεμνήσθη¹⁶ ὁ Πέτρος τὸ ῥῆμα ὃ εἶπεν
 αὐτῷ ὅτι Ἰησοῦς ὅτι Πρὶν¹⁷ ἀλέκτορα⁹ φωνῆσαι δὶς,¹⁸ ἀπαρνήσῃ¹⁹
 με τρίς.²⁰ Καὶ ἐπιβαλὼν²¹ ἔκλαιεν.

Καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωὶ²² συμβούλιον²³ ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς 15
 μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον,
 δήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήνεγκαν²⁵ καὶ παρέδωκαν τῷ Πιλάτῳ. 2

¹ αὐλή, ἤς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ² κάτω, down, below. ³ παιδίσκη, ἡς, ἡ, maid, female servant. ⁴ θερμαίνω, warm. ⁵ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁶ Ναζαρηνός, οὗ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ⁷ ἐπίσταμαι, understand, know. ⁸ προαύλιον, οὗ, τό, porch, forecourt. ⁹ ἀλέκτωρ, ὀρος, ὁ, rooster, cock. ¹⁰ ἀληθῶς, truly, really. ¹¹ Γαλιλαῖος, Galilean. ¹² λαλιά, ἄς, ἡ, speech, way of talking. ¹³ ὁμοιάζω, am like, resemble. ¹⁴ ἀναθεματίζω, curse, put under an oath or curse. ¹⁵ ὀμνύω, swear, take an oath. ¹⁶ ἀναμνήσκω, remind, remember. ¹⁷ πρὶν, before, formerly. ¹⁸ δὶς, twice. ¹⁹ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ²⁰ τρίς, thrice, three times. ²¹ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ²² πρωί, early in the morning, at dawn. ²³ συμβούλιον, οὗ, τό, counsel, council. ²⁴ συνέδριον, οὗ, τό, council, Sanhedrin. ²⁵ ἀποφέρω, carry off, bear away.

Καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλάτος, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν
 Ἰουδαίων; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Σὺ λέγεις. Καὶ 3
 κατηγοροῦν¹ αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά: ὁ δὲ Πιλάτος πάλιν 4
 ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων, Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; Ἴδε, πόσα² σου
 καταμαρτυροῦσιν.³ Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδέν ἀπεκρίθη, ὥστε 5
 θαυμάζειν τὸν Πιλάτον.

Κατὰ δὲ ἑορτὴν⁴ ἀπέλυνεν αὐτοῖς ἓνα δέσμιον,⁵ ὃνπερ⁶ ᾗτοῦντο. Ἦν 6
 δὲ ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς⁷ μετὰ τῶν συστασιαστῶν⁸ δεδεμένος,
 οἵτινες ἐν τῇ στάσει⁹ φόνον¹⁰ πεποιήκεισαν. Καὶ ἀναβοήσας¹¹ ὁ 8
 ὄχλος ἤρξατο αἰτεῖσθαι καθὼς αἰ¹² ἐποίει αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος 9
 ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων, Θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν
 Ἰουδαίων; Ἐγίνωσκεν γὰρ ὅτι διὰ φθόνον¹³ παραδεδώκεισαν 10
 αὐτόν οἱ ἀρχιερεῖς. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν¹⁴ τὸν ὄχλον ἵνα 11
 μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν⁷ ἀπολύσῃ αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος 12
 ἀποκριθεὶς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς, Τί οὖν θέλετε ποιήσω ὃν λέγετε
 βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν, Σταύρωσον αὐτόν. 13
 Ὁ δὲ Πιλάτος ἔλεγεν αὐτοῖς, Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ 14
 περισσοτέρως¹⁵ ἔκραξαν, Σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ Πιλάτος 15

¹κατηγορέω, accuse, charge. ²πόσος, how many? how great? ³καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ⁴ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁵δέσμιος, ου, ὁ, prisoner, one bound. ⁶ὅσπερ, very one who. ⁷Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ⁸συστασιαστής, ὁ, fellow insurgent. ⁹στάσις, εως, ἡ, standing, rebellion. ¹⁰φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ¹¹ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ¹²ἀεί, always, ever. ¹³φθόνος, ου, ὁ, envy, grudge. ¹⁴ἀνασείω, stir up, incite. ¹⁵περισσῶς, abundantly, exceedingly.

βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν
 Βαραββᾶν:¹ καὶ παρέδωκεν τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας² ἵνα
 σταυρωθῇ.

Οἱ δὲ στρατιῶται³ ἀπήγαγον⁴ αὐτὸν ἔσω⁵ τῆς αὐλῆς,⁶ ὃ ἐστίν 16
 πραιτώριον,⁷ καὶ συγκαλοῦσιν⁸ ὅλην τὴν σπεῖραν.⁹ Καὶ 17
 ἐνδύουσιν¹⁰ αὐτὸν πορφύραν,¹¹ καὶ περιτιθέασιν¹² αὐτῷ
 πλέξαντες¹³ ἀκάνθινον¹⁴ στέφανον,¹⁵ καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι 18
 αὐτόν, Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων: καὶ ἔτυπτον¹⁶ αὐτοῦ τὴν 19
 κεφαλὴν καλάμῳ,¹⁷ καὶ ἐνέπτυσαν¹⁸ αὐτῷ, καὶ τιθέντες τὰ γόνατα
 προσεκύνουν αὐτῷ. Καὶ ὅτε ἐνέπαιζαν²⁰ αὐτῷ, ἐξέδυσαν²¹ αὐτὸν 20
 τὴν πορφύραν,¹¹ καὶ ἐνέδυσαν¹⁰ αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια, καὶ
 ἐξάγουσιν²² αὐτὸν ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν.

Καὶ ἀγαγεύουσιν²³ παράγοντά²⁴ τινὰ Σίμωνα Κυρηναῖον,²⁵ 21
 ἐρχόμενον ἀπ' ἀγροῦ, τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου²⁶ καὶ Ρούφου,²⁷
 ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν²⁸ αὐτοῦ. Καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ Γολγοθᾶ²⁹ 22
 τόπον, ὃ ἐστίν μεθερμηνευόμενον³⁰ Κρανίου³¹ Τόπος. Καὶ 23
 ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν ἐσμυρνισμένον³² οἶνον: ὃ δὲ οὐκ ἔλαβεν. Καὶ 24

¹ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ² φραγελλώω, flog, scourge. ³ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ⁴ ἀπάγω, lead away, lead. ⁵ ἔσω, within, inside. ⁶ αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁷ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ⁸ συγκαλέω, call together. ⁹ σπεῖρα, ἥς, ἡ, cohort. ¹⁰ ἐνδύω, put on, clothe. ¹¹ πορφύρα, ας, ἡ, purple (cloth), purple garment. ¹² περιτίθημι, place around, put around. ¹³ πλέκω, plait, weave. ¹⁴ ἀκάνθινος, of thorns, thorny. ¹⁵ στέφανος, ου, ὁ, crown, garland. ¹⁶ τύπτω, smite, beat. ¹⁷ καλάμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁸ ἐμπτύω, spit upon. ¹⁹ γόνυ, ατος, τό, knee. ²⁰ ἐμπαίζω, mock. ²¹ ἐκδύω, take off, put off. ²² ἐξάγω, lead out. ²³ ἀγαγεύω, compel, press into service. ²⁴ παράγω, pass by, depart. ²⁵ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ²⁶ Ἀλέξανδρος, ου, ὁ, Alexander. ²⁷ Ρούφος, ου, ὁ, Rufus. ²⁸ σταυρός, οῦ, ὁ, cross. ²⁹ Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ³⁰ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ³¹ κρανίον, ου, τό, skull. ³² σμυρνίζω, mix with myrrh, mingle with myrrh.

σταυρώσαντες αὐτόν, διαμερίζονται¹ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ,
 βάλλοντες κλῆρον² ἐπ' αὐτά, τίς τί ἄρη. Ἦν δὲ ὥρα τρίτη, καὶ 25
 ἐσταύρωσαν αὐτόν. Καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφή³ τῆς αἰτίας⁴ αὐτοῦ 26
 ἐπιγεγραμμένη,⁵ Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Καὶ σὺν αὐτῷ 27
 σταυροῦσιν δύο ληστὰς,⁶ ἓνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἓνα ἐξ εὐωνύμων⁷
 αὐτοῦ. Καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφή ἡ λέγουσα, Καὶ μετὰ ἀνόμων⁸ 28
 ἐλογίσθη. Καὶ οἱ παραπορευόμενοι⁹ ἐβλασφήμουν αὐτόν, 29
 κινοῦντες¹⁰ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες, Οὐά,¹¹ ὁ
 καταλύων¹² τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σώσον 30
 σεαυτόν, καὶ κατὰβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.¹³ Ὅμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς 31
 ἐμπαίζοντες¹⁴ πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμματέων ἔλεγον,
 Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Ὁ χριστὸς ὁ 32
 βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ,¹⁵ ἵνα
 ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν αὐτῷ. Καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι¹⁵ αὐτῷ
 ὠνείδιζον¹⁶ αὐτόν.

Γενομένης δὲ ὥρας ἑκτῆς,¹⁷ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως 33
 ὥρας ἐνάτης.¹⁸ Καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐνάτῃ¹⁸ ἐβόησεν¹⁹ ὁ Ἰησοῦς φωνῇ 34
 μεγάλῃ, λέγων, Ἐλωῖ,²⁰ Ἐλωῖ,²⁰ λιμὰ²¹ σαβαχθανί,²² Ὁ ἐστίν

¹ διαμερίζω, divide, distribute. ² κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ³ ἐπιγραφή, ἥς, ἡ, inscription, title. ⁴ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ⁵ ἐπιγράφω, write upon, inscribe. ⁶ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ⁷ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ⁸ ἀνομος, lawless, without law. ⁹ παραπορευόμεναι, go beside, go past. ¹⁰ κινέω, move, stir. ¹¹ οὐά, aha! ah! ¹² καταλύω, destroy, lodge. ¹³ σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ¹⁴ ἐμπαίζω, mock. ¹⁵ συσταυρόω, crucify together with. ¹⁶ ὠνείδιζω, reproach, revile. ¹⁷ ἑκτος, sixth. ¹⁸ ἑνατος, ninth. ¹⁹ βοάω, cry aloud, shout. ²⁰ Ἐλωῖ, Eloi, my God. ²¹ λιμὰ, why. ²² σαβαχθανί, thou hast forsaken me.

μεθερμηνεούμενον,¹ Ὁ θεός μου, ὁ θεός μου, εἰς τί με
 ἐγκατέλιπες;² Καὶ τινες τῶν παρεστηκότων ἀκούσαντες ἔλεγον, 35
 Ἰδοὺ, Ἡλίαν φωνεῖ. Δραμῶν³ δὲ εἷς, καὶ γεμίσας⁴ σπόγγον⁵ 36
 ὄξους,⁶ περιθείς⁷ τε καλάμῳ,⁸ ἐπότιζεν⁹ αὐτόν, λέγων, Ἄφετε,
 ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἡλίας καθελεῖν¹⁰ αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀφείς 37
 φωνὴν μεγάλην ἐξέπνευσεν.¹¹ Καὶ τὸ καταπέτασμα¹² τοῦ ναοῦ 38
 ἐσχίσθη¹³ εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν¹⁴ ἕως κάτω.¹⁵ Ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων¹⁶ 39
 ὁ παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας¹⁷ αὐτοῦ ὅτι οὕτως κράζας ἐξέπνευσεν,¹¹
 εἶπεν, Ἀληθῶς¹⁸ ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ. Ἦσαν δὲ καὶ 40
 γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν¹⁹ θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν καὶ Μαρία ἡ
 Μαгдаληνή,²⁰ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσὴ²¹
 μήτηρ, καὶ Σαλώμη,²² αἱ καί, ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, ἠκολούθουν 41
 αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι²³
 αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα.

Καὶ ἤδη ὀψίας²⁴ γενομένης, ἐπεὶ²⁵ ἦν Παρασκευή,²⁶ ὃ ἐστιν 42
 προσάβατον,²⁷ ἦλθεν Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας,²⁸ εὐσχήμων²⁹ 43
 βουλευτής,³⁰ ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος³¹ τὴν βασιλείαν τοῦ

¹ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ² ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ³ τρέχω, run, exercise myself. ⁴ γεμίζω, fill, load. ⁵ σπόγγος, ου, ὁ, sponge. ⁶ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ⁷ περιτίθημι, place around, put around. ⁸ καλάμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ⁹ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹⁰ καθαιρέω, take down, pull down. ¹¹ ἐκπνέω, breathe out, expire. ¹² καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ¹³ σχίζω, split, separate. ¹⁴ ἀνωθεν, from above, again. ¹⁵ κάτω, down, below. ¹⁶ κεντυρίων, ωνος, ὁ, centurion. ¹⁷ ἐναντίος, opposite, hostile. ¹⁸ ἀληθῶς, truly, really. ¹⁹ μακρόθεν, from afar, afar. ²⁰ Μαгдаληνή, ἥς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ²¹ Ἰωσῆς, ἡτος, ὁ, Jos. ²² Σαλώμη, ἥς, ἡ, Salome. ²³ συναναβαίνειν, come or go up with, go up with. ²⁴ ὄψις, late. ²⁵ ἐπεὶ, when, since. ²⁶ παρασκευή, ἥς, ἡ, preparation. ²⁷ προσάβατον, ου, τό, day before the Sabbath. ²⁸ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ²⁹ εὐσχήμων, honorable. ³⁰ βουλευτής, οὔ, ὁ, councilor, member of a city council. ³¹ προσδέχομαι, receive, wait for.

θεοῦ: τολμήσας¹ εἰσῆλθεν πρὸς Πιλάτον, καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα
 τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκεν:² καὶ 44
 προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα,³ ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλαι⁴
 ἀπέθανεν. Καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος,⁵ ἐδωρήσατο⁵ τὸ 45
 σῶμα τῷ Ἰωσήφ. Καὶ ἀγοράσας σινδόνα,⁶ καὶ καθελὼν⁷ αὐτόν, 46
 ἐνείλησεν⁸ τῇ σινδόνι,⁶ καὶ κατέθηκεν⁹ αὐτὸν ἐν μνημείῳ, ὃ ἦν
 λελατομημένον¹⁰ ἐκ πέτρας:¹¹ καὶ προσεκύλισεν¹² λίθον ἐπὶ τὴν
 θύραν τοῦ μνημείου. Ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαгдаληνῇ¹³ καὶ Μαρία 47
 Ἰωσή¹⁴ ἐθεώρουν ποῦ¹⁵ τίθεται.

Καὶ διαγενομένου¹⁶ τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ Μαгдаληνῇ¹³ καὶ 16
 Μαρία Ἰακώβου καὶ Σαλώμη¹⁷ ἡγόρασαν ἀρώματα,¹⁸ ἵνα
 ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν¹⁹ αὐτόν. Καὶ λίαν²⁰ πρωτὶ²¹ τῆς μιᾶς 2
 σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος²² τοῦ ἡλίου. 3
 Καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς, Τίς ἀποκυλίσει²³ ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς
 θύρας τοῦ μνημείου; Καὶ ἀναβλέψασαι²⁴ θεωροῦσιν ὅτι 4
 ἀποκεκύλισται²³ ὁ λίθος: ἦν γὰρ μέγας σφόδρα.²⁵ Καὶ 5
 εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίσκον²⁶ καθήμενον ἐν τοῖς

¹τολμάω, dare, endure. ²θνήσκω, die, am dying. ³κεντυρίων, υἱος, ό, centurion. ⁴πάλαι, long ago, of old. ⁵δωρέομαι, present, bestow. ⁶σινδών, όνος, ή, fine cloth, linen cloth. ⁷καθαίρῃω, take down, pull down. ⁸ἐνειλέω, wrap in, wrap up. ⁹κατατίθημι, lay (down), place. ¹⁰λατομέω, hew out of a rock, hew stones. ¹¹πέτρα, ας, ή, rock. ¹²προσκυλίω, roll up to, roll to. ¹³Μαгдаληνή, ής, ή, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁴Ἰωσής, ήτος, ό, Joses. ¹⁵ποῦ, somewhere, about. ¹⁶διαγίνομαι, go through, pass. ¹⁷Σαλώμη, ης, ή, Salome. ¹⁸ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ¹⁹ἀλείφω, anoint. ²⁰λίαν, greatly, very. ²¹πρωτὶ, early in the morning, at dawn. ²²ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ²³ἀποκυλίω, roll away. ²⁴ἀναβλέπω, look up, receive sight. ²⁵σφόδρα, exceedingly, greatly. ²⁶νεανίσκος, ου, ό, youth, young man.

δεξιοῖς, περιβεβλημένον¹ στολὴν² λευκὴν³· καὶ ἐξεθαμβήθησαν.⁴

Ὁ δὲ λέγει αὐταῖς, Μὴ ἐκθαμβεῖσθε⁴· Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν 6

Ναζαρηνὸν⁵ τὸν ἐσταυρωμένον· ἡγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε· ἴδε, ὁ

τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν. Ἄλλ' ὑπάγετε, εἴπατε τοῖς μαθηταῖς 7

αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ ὅτι Προάγει⁶ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ

αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον⁷ ἀπὸ 8

τοῦ μνημείου· εἶχεν δὲ αὐτὰς τρόμος⁸ καὶ ἔκστασις⁹· καὶ οὐδενί

οὐδὲν εἶπον, ἐφοβοῦντο γάρ.

Ἀναστὰς δὲ πρωτὶ¹⁰ πρώτη σαββάτου ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ 9

Μαγδαληνῇ,¹¹ ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. Ἐκείνη 10

πορευθεῖσα ἀπήγγειλεν τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις, πενθοῦσιν¹²

καὶ κλαίουσιν. Κάκεινοι¹³ ἀκούσαντες ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη¹⁴ ὑπ' 11

αὐτῆς ἠπίστησαν.¹⁵

Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ 12

μορφῇ,¹⁶ πορευομένοις εἰς ἀγρόν. Κάκεινοι¹³ ἀπελθόντες 13

ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν.

¹ περιβάλλω, put around, clothe. ² στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ³ λευκός, white, bright. ⁴ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ⁵ Ναζαρηνός, οὗ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ⁶ προάγω, lead forth, go before. ⁷ φεύγω, flee, escape. ⁸ τρόμος, ου, ὁ, trembling, quaking. ⁹ ἔκστασις, εως, ἡ, bewilderment, ecstasy. ¹⁰ πρωτῇ, early in the morning, at dawn. ¹¹ Μαγδαληνή, ἧς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹² πενθέω, mourn, lament. ¹³ κάκεινος, and he, and she. ¹⁴ θεάομαι, look at, behold. ¹⁵ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ¹⁶ μορφή, ἧς, ἡ, form, shape.

Ὑστερον¹ ἀνακειμένοις² αὐτοῖς τοῖς ἑνδεκα³ ἐφανερώθη, καὶ 14
 ὠνειδίσεν⁴ τὴν ἀπιστίαν⁵ αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν,⁶ ὅτι τοῖς
 θεασαμένοις⁷ αὐτὸν ἐγγεγερμένον οὐκ ἐπίστευσαν. Καὶ εἶπεν 15
 αὐτοῖς, Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ
 εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει.⁸ Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς 16
 σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπιστήσας⁹ κατακριθήσεται.¹⁰ Σημεῖα δὲ τοῖς 17
 πιστεύουσιν ταῦτα παρακολουθήσει:¹¹ ἐν τῷ ὀνόματί μου
 δαιμόνια ἐκβαλοῦσιν· γλώσσαις λαλήσουσιν καιναῖς· ὄφεις¹² 18
 ἄροῦσιν· καὶ¹³ θανάσιμόν¹⁴ τι πίωνσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάβῃ·¹⁵ ἐπὶ
 ἄρρωστος¹⁶ χεῖρας ἐπιθήσουσιν, καὶ καλῶς ἔξουσιν.

Ὁ μὲν οὖν κύριος, μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη¹⁷ εἰς τὸν 19
 οὐρανόν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. Ἐκεῖνοι δὲ ἐξεληθόντες 20
 ἐκήρυξαν πανταχοῦ,¹⁸ τοῦ κυρίου συνεργούντος,¹⁹ καὶ τὸν λόγον
 βεβαιούντος²⁰ διὰ τῶν ἐπακολουθούντων²¹ σημείων. Ἀμήν.

¹ ὕστερον, lastly, afterward. ² ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ³ ἑνδεκα, eleven, 11. ⁴ ὠνειδίζω, reproach, revile. ⁵ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁶ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ⁷ θεάομαι, look at, behold. ⁸ κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ⁹ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ¹⁰ κατακρίνω, condemn. ¹¹ παρακολουθέω, follow closely, investigate. ¹² ὄφεις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹³ καὶ, and if, even if. ¹⁴ θανάσιμος, deadly, mortal. ¹⁵ βλάβω, harm, injure. ¹⁶ ἄρρωστος, sick, ill. ¹⁷ ἀναλαμβάνω, take up, raise. ¹⁸ πανταχοῦ, everywhere. ¹⁹ συνεργέω, work together. ²⁰ βεβαιόω, confirm, secure. ²¹ ἐπακολουθέω, follow after, follow close after.